

اندیشه سیاسی آیت‌الله نائینی در نگاه امام خامنه‌ای

تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه و نظارت مردمی

آیت‌الله خاتمی عضو شورای عالی حوزه، حجت‌الاسلام والمسلمین خیاط مدیر حوزه علمیه خراسان برگزار گردید. همچنین کنگره، ششم و هشتم آذرماه در نجف اشرف و کربلاى معلی نیز برگزار خواهد شد.

ادامه در صفحه ۲

سبحانی، آیات شب‌زنده‌دار دبیر شورای عالی حوزه، اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه کشور و با حضور علما و اندیشمندان حوزه و دانشگاه از داخل و خارج کشور در مدرسه علمیه امام موسی کاظم علیه السلام قم برگزار شد. مراسم اختتامیه نیز سوم آبان در مشهد مقدس با سخنرانی

کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی رحمته الله علیه پنج‌شنبه یکم آبان و شنبه سوم آبان در شهرهای مقدس قم و مشهد برگزار شد. آیین افتتاحیه، یکم آبان با پخش بیانات امام خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار دست‌اندرکاران این همایش، سخنرانی آیت‌الله‌العظمی

دبیرکل کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی

تجلیل از میرزای نائینی، تأکید بر پیوند حوزه‌های علمیه ایران و عراق است

قرآن و حدیث، اندیشه‌های سیاسی و کلام تشکیل شد.

انتشار موسوعه علمی ۴۱ جلدی

وی در ادامه افزود: در فراخوان علمی کنگره، بیش از ۲۰۰ مقاله از ایران و نجف ارسال شد که پس از بررسی دقیق، ۷۰ مقاله برگزیده انتخاب و در ۵ جلد منتشر شد. مجموعه آثار علمی مرحوم میرزای نائینی از تقریرات دروس، تألیفات فقهی و اصولی و نوشته‌های تاریخی حدود ۴۰ جلد است که به همراه مدخل (زندگینامه) او در قالب موسوعه‌ای علمی منتشر شده است.

به گفته حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ فال، این موسوعه علمی با نظارت دبیر علمی کنگره و شورای علمی به ریاست آیت‌الله استادی تهیه و با اتقان بالا چاپ شده است. نوادگان مرحوم نائینی و مراجع عالی نجف نیز بر صحت و دقت این آثار تأکید داشته‌اند. رونمایی رسمی از این موسوعه در مراسم افتتاحیه کنگره، در روز پنجشنبه اول آبان انجام خواهد شد.

کنگره علامه نائینی رحمته الله علیه؛ محور وحدت

دبیرکل کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی رحمته الله علیه در ادامه با اشاره به شرایط کنونی جهان اسلام، گفت: امروز در زمانی زندگی می‌کنیم که استکبار جهانی نقاب نرم خود را کنار زده و چهره خشن و آشکارش را به امت اسلامی نشان داده و صهیونیسم بین‌الملل با حمایت مستقیم قدرت‌های استکباری، به‌ویژه در سرزمین‌های مقدس در حال جنایت و جنگ‌افروزی است.

وی اظهار کرد: در چنین شرایطی، وظیفه حوزه‌های علمیه، امت‌های اسلامی و نظام‌های اسلامی، ایجاد وحدت و انسجام است و کنگره بین‌المللی میرزای نائینی می‌تواند محور وحدت میان حوزه‌های علمیه ایران و عراق و سایر کشورهای اسلامی باشد و با نشست‌های علمی، فرهنگی و سیاسی، امت اسلامی را در برابر فشارهای استکبار مجهز سازد.

ابراز خرسندی مراجع عالی عراق از این حرکت بین‌المللی

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ‌فال در ادامه با اشاره به گستره برگزاری کنگره در ایران و عراق اظهار داشت: این کنگره، ششم و هشتم آذرماه در نجف و کربلا نیز برگزار خواهد شد و شخصیت‌های برجسته حوزوی ایران نیز در این برنامه حضور پیدا خواهند کرد. مراجع عالی عراق از این حرکت بین‌المللی ابراز خرسندی کرده‌اند و در انتشار و تهیه موسوعه آثار مرحوم نائینی نیز حوزه علمیه نجف و عتبات عالیات اهتمام فراوانی داشته‌اند که جای تشکر و قدردانی دارد.

برای مقابله با بحران‌ها و زیاده‌خواهی استکبار جهانی در دوران معاصر معرفی کنند.

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ فال تصریح کرد: گرامیداشت چنین فقهایی در حقیقت پاسداشت سنت نبوی و یادآوری مجاهدت بزرگانی است که پناهگاه مردم در بحران‌های گوناگون تاریخ بودند. همان‌گونه که یادآوری حادثه عاشورا و ایثار اصحاب امام حسین علیه السلام در طول سال برای تبیین عظمت مقاومت و ایستادگی در برابر ظلم انجام می‌شود، نکوداشت عالمانی همچون مرحوم میرزای نائینی نیز تلاشی در جهت انتقال پیام عزت، استقلال و مقاومت به امت اسلامی است.

میرزای نائینی؛ فقیهی که در برابر استعمار ایستاد

دبیرکل کنگره بین‌المللی مرحوم میرزای نائینی با اشاره به شرایط تاریخی دوران میرزای نائینی، گفت: در سال‌های پس از جنگ جهانی، استعمار انگلستان با استفاده از ایادی خود از جمله ملک فیصل در عراق به دنبال گسترش نفوذ خود بود، اما مرحوم نائینی با نهضتی بزرگ در برابر این جریان ایستاد. هنگامی که انگلیس دریافت حضور چنین فقیه مجاهدی در عراق با اهداف استعماری‌اش در تضاد است، ایشان را به همراه جمعی از علما به ایران تبعید کرد. ورود مرحوم میرزای نائینی به ایران، جریانی نو در حوزه‌های علمیه و عرصه اجتماعی کشور پدید آورد.

مرحوم نائینی از پیشگامان نهضت‌های ضداستعماری

مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه افزود: مرحوم نائینی از پیشگامان نهضت‌های ضد استعماری از جمله نهضت تنباکو در کنار میرزای شیرازی و همچنین نهضت ثورة‌العشرین در عراق بود. او حتی زمانی که به ایران بازگشت و مشاهده کرد حاکمیت از شروط شرعی فاصله گرفته است، با انزوا و بی‌اعتنایی مواجه شد، اما هرگز در برابر ظلم و استبداد سکوت نکرد و از موضع فقیهانه خود در برابر استعمار عقب‌نشینی نمود.

روند علمی و پژوهشی کنگره بین‌المللی مرحوم نائینی

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ فال با اشاره به روند علمی و پژوهشی کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی، گفت: برای برگزاری کنگره‌ای جامع و علمی، شورای علمی به ریاست حضرت آیت‌الله استادی تشکیل شد و دبیرخانه کنگره فعالیت خود را آغاز کرد. بر اساس مصوبه شورای علمی، پنج کمیته تخصصی شامل کمیته علمی فقه و اصول، سیره و زندگینامه،

وی با اشاره به نقش آیت‌الله استادی در مدیریت علمی کنگره اظهار کرد: کنگره با ریاست شورای علمی و دبیری شورای عالی توسط حضرت آیت‌الله استادی آغاز به کار کرد و ما قدردان هدایت‌های علمی و معنوی ایشان در این مسیر بوده و هستیم. مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه ادامه داد: در کمیته‌های تخصصی فقه، اصول، اندیشه‌های سیاسی، سیره و مبانی کلامی علامه نائینی، پژوهش‌های عمیق و مقالات علمی بسیار ارزشمندی تدوین شد که نتایج آن، در شش جلد منتشر شده است. این مجموعه علمی شامل ۲۴۷ جلد است که نسخه نرم‌افزاری آن نیز در اختیار پژوهشگران قرار خواهد گرفت. حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ‌فال در پایان سخنان خود در مراسم افتتاحیه همایش، ضمن قدردانی از آیت‌الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه، اعضای محترم شورای عالی و جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، اساتید، نخبگان و میهمانان داخلی و خارجی همایش، ابراز امیدواری کرد: به‌برکت عنایات حضرت ولی عصر علیه السلام و با دعای خیر مراجع و علمای بزرگ، افتتاحیه و اختتامیه این کنگره بین‌المللی در نجف و کربلا مورد توجه خاص حضرت ولی عصر علیه السلام قرار گیرد.

انتقال پیام عزت، استقلال و مقاومت به امت اسلامی

وی همچنین در نشست خبری این کنگره که ۲۸ مهر در خبرگزاری حوزه برگزار شد، عنوان کرد: از اهداف مهم این کنگره، برگرداشت مرحوم میرزای نائینی در صدمین سال مهاجرت یا به تعبیری تبعید ایشان از عراق به ایران است. این مناسبت، انگیزه‌ای ارزشمند برای حوزویان به شمار می‌رود تا جریان عظیم تاریخی یک قرن پیش را مرور کرده و آن را به عنوان نقشه راهی

مسئول دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه با اشاره به پیام ارزشمند رهبر معظم انقلاب به کنگره بزرگداشت علامه میرزای نائینی گفت: برگزاری این کنگره عظیم، گامی برای احیای میراث فقهی، اصولی و اندیشه سیاسی علامه نائینی و نیز تأکید بر تحکیم پیوند علمی حوزه‌های علمیه قم و نجف است.

حجت‌الاسلام والمسلمین احمد فرخ‌فال در مراسم افتتاحیه کنگره بین‌المللی میرزای نائینی در قم، ضمن قدردانی از تلاش برگزارکنندگان این رویداد علمی و دینی، بر نقش مراجع عظام تقلید، حوزه‌های علمیه ایران و عراق و حمایت‌های مقام معظم رهبری در شکل‌گیری این کنگره تأکید کرد.

دبیرکل کنگره بین‌المللی میرزای نائینی با اشاره به پیام ارزشمند مقام معظم رهبری به این همایش ابراز کرد: بسیار مفتخریم که محفل نورانی ما با پیام نورانی و پربرکت حضرت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای متبرک شده است و لذا خوشحالیم که عوامل سیاست‌گذاری، مدیریتی و اجرایی کنگره توانستند، با عزم جدی این برنامه عظیم را سامان بخشیده و محضر مراجع عظام تقلید در ایران و عراق را درک کنند. همان‌گونه که مشاهده فرمودید، هم از افاضات مراجع معظم تقلید ایران بهره‌مند شدیم و هم در نجف اشرف شرف حضور یافتیم.

وی با ابراز احترام عمیق به ساحت مرجعیت شیعه افزود: در همین‌جا عرض می‌کنم که دست همه مراجع عظام تقلید در ایران و عراق را می‌بوسم. تمامی عوامل این کنگره، از ارشاد و تأییدات ایشان بهره‌مند بوده‌اند.

حجت‌الاسلام والمسلمین فرخ‌فال، با اشاره به بیانات رهبر معظم انقلاب گفت: رهبر معظم انقلاب فرمودند: جای چنین کنگره‌ای برای بزرگداشت میرزای نائینی رحمته الله علیه خالی بود و کار بسیار خوبی انجام شده است. معظم‌له همچنین تأکید کردند که تصمیم برگزاری اختتامیه در جوار بارگاه ملکوتی امام رضا علیه السلام تصمیمی نیکو و شایسته است.

وی افزود: به‌لطف الهی، با هماهنگی و ارتباط صمیمانه میان حوزه‌های علمیه ایران و عراق، این کنگره در عراق نیز برگزار می‌شود و آیین افتتاحیه آن ششم آذرماه در نجف اشرف و آیین اختتامیه نیز هشتم آذرماه در جوار بارگاه مطهر حضرت سیدالشهدا علیه السلام برگزار خواهد شد.

دبیرکل کنگره بین‌المللی میرزای نائینی رحمته الله علیه همچنین ضمن قدردانی از همراهی حوزه علمیه نجف اشرف گفت: از همکاری صمیمانه و جدی بزرگان حوزه نجف تشکر می‌کنم. با یاری آنان توانستیم، موسوعه‌ای در ۴۱ جلد از آثار فقهی، اصولی، تقریرات، دست‌نوشته‌ها و تعلیقات علامه بزرگوار، حضرت آیت‌الله نائینی را به چاپ برسانیم. همچنین از بیت مکرم آن مرحوم، به‌ویژه آیت‌الله شیخ جعفر نائینی و خاندان ایشان که در تأیید نهایی و گردآوری این مجموعه اهتمام فراوانی داشتند، سپاسگزارم.

اندیشه سیاسی آیت‌الله نائینی در نگاه امام خامنه‌ای

تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه و نظارت مردمی

امام خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار دست‌اندرکاران همایش بین‌المللی علامه میرزای نائینی، نوآوری علمی و اندیشه سیاسی را دو ویژگی برجسته ایشان عنوان کردند و تصریح نمودند: آیت‌الله نائینی در «تنبیه‌الامة» به تشکیل حکومتی اسلامی و مردمی با محوریت ولایت و نظارت ملی تأکید داشتند و با ارائه اندیشه‌ای نو، حکومتی را ترسیم کرد که با انتخاب مردم و نظارت فقها، منطق بر احکام دینی است. این دیدگاه، به تعبیر امروزی، به مفهوم «جمهوری اسلامی» است که ترکیبی از مردم‌سالاری و حاکمیت دینی را ارائه می‌دهد.

استوانه‌ای برجسته در تاریخ پرفرازونشیب حوزه علمیه نجف

مرحوم آقای نائینی بی‌شک یکی از استوانه‌های رفیع حوزه کهن نجف است. خب حوزه نجف که هزار سال از عمرش می‌گذرد، فرازوفرودهایی داشته؛ یک وقتی بزرگانی آنجا بودند، وقت‌هایی هم خلوت بوده، و آن چنان شخصیت‌های برجسته‌ای در نجف نبودند، در قبال حلّه و بعضی جاهای دیگر؛ لکن از حدود دویست سال قبل به این طرف، یعنی از زمان شاگردان مرحوم آقا باقر بهبهانی مثل مرحوم بحرالعلوم و مرحوم کاشف‌الغطاء که این‌ها در نجف بودند - خود مرحوم بهبهانی ساکن کربلا بود، لکن این شاگردان بزرگ ایشان، این معاریف شاگردان ایشان، در نجف بودند و مرکزشان نجف بود - حوزه نجف یک حیات و نشاط علمی بیشتری پیدا کرد و بعضی از شخصیت‌های برجسته‌ای را که در تاریخ علم فقه و اصول ما بی‌نظیرند یا کم‌نظیرند تربیت کرد؛ مثل امثال شیخ انصاری، امثال مرحوم صاحب‌جواهر یا مرحوم آخوند ^{رحمته‌الله} و بعضی از بزرگانی از این قبل. این بزرگوار، مرحوم آقای نائینی، از این شخصیت‌هاست؛ یعنی از آن افراد ممتاز و برجسته این سال‌هاست.

نوآوری و نظم فکری آیت‌الله نائینی در علم اصول

خصوصیت مهم ایشان در جنبه تخصصی ایشان که همان علم فقه و به‌خصوص اصول است، «شاکله‌سازی» است؛ یعنی ایشان مبانی اصولی را با یک شاکله جدیدی، با یک فکر نویی، با یک نظم نوینی، با مقدمه‌سازی‌هایی درباره هر مطلب بیان می‌کنند. این در کتاب‌ها و آثار فقه‌ا و اصولیین قبل از ایشان کمتر دیده شده؛ یعنی بنده یادم نمی‌آید کسی را این‌جور مرتّب و منظم؛ مثلاً وارد هر مسئله‌ای که می‌شوند، این مسئله را با مقدّماتی، با یک ترتیبی، با یک نظمی پیش می‌برند و تمام می‌کنند؛ یعنی کاملاً شسته‌رفته. شاید علت هجوم طلاب و فضلا به درس ایشان که خب درس درجه یک نجف بعد از زمان مرحوم آخوند بوده، یکی همین نظم فکری ایشان، نظم علمی ایشان و بیان رسای ایشان است. و با اینکه ایشان در نجف مثلاً علم اصول را فارسی درس می‌گفتند - در محیط نجف که درس‌ها عربی است، ایشان فارسی [درس می‌گفتند] - اما در عین حال طلاب فراوان عرب [در درس ایشان حاضر بودند]. من البته خودم توفیق پیدا نکردم ببینم، [اما] شنیدم که مرحوم آشیخ حسین حلی ^{رحمته‌الله} که خب عرب محض بود، درس اصولش را به زبان فارسی می‌گفت، چون از استاد به زبان فارسی شنیده بود! یعنی یک چنین بیان بدیعی و فکر روشنی در ایشان وجود داشت.

حقاً و انصافاً نوآوری‌های ایشان در مبانی اصولی فوق‌العاده است، بسیار است. نوآوری‌هایی که ایشان در مباحث مختلف اصول دارند، تعدادش از لحاظ کمی بسیار زیاد است؛ چه حرف‌های مرحوم شیخ انصاری که ایشان تبیین کرده‌اند، بیان کرده‌اند، چه مطالبی که خودشان در مسائل مختلف اصولی بیان کرده‌اند که این‌ها درخور بحث علمی است. این یک مسئله.

تربیت شاگردان ممتاز و تأثیرگذار در حوزه علمیه نجف

به نظر من یکی از خصوصیات مهم مرحوم آقای نائینی، تربیت شاگرد است. بنده کمتر [چنین چیزی] سراغ دارم. حالا در بین معاریف این دوره اخیر، مرحوم آخوند خراسانی خب خیلی شاگرد داشتند، شاگردهای برجسته خوبی داشتند - نه عدد شاگردان، [بلکه] برجستگان از شاگردان - مرحوم آقای نائینی هم همین‌جور هستند؛ برجستگان شاگردان ایشان زیادند؛ یعنی شاگرد برجسته تربیت کردن چیز مهمی است. در آن سال‌هایی که مثلاً بنده در

یک فکر است که باید حکومت اسلامی تشکیل بشود. البته ایشان شکل حکومت را معین نمی‌کنند اما در اینکه باید حکومت اسلامی تشکیل بشود، در بیاناتشان در «تنبیه‌الامة» تصریح دارند. این یک مطلب که خیلی چیز مهمی است.

دوّم اینکه نقطه اصلی این حکومت اسلامی، مسئله «ولایت» است؛ ایشان تعبیر می‌کنند به حکومت ولایتیه، در مقابل مالکیت استبدادیه؛ به نظر یک تعبیر این‌جوری دارند که ایشان در مقابل حکومت استبدادیه، مالکیت استبدادیه، حکومت ولایتیه، حکومت اسلامی ولایتیه بیان می‌کند؛ یعنی شکل حکومت، محتوا و مغز حکومت عبارت است از «ولایت» که این خودش یک مسئله خیلی مهمی است و جای حرف فراوان دارد؛ ایشان این را تصریح کردند. این نکته بعدی.

نظارت ملی و جمهوری اسلامی مبتنی بر مردم واحکام دینی

نکته بسیار مهمّ بعدی دیگر، مسئله «نظارت ملی» است. ایشان معتقدند که بایستی حکومت تحت نظارت باشد؛ تمام مسئولان مسئولیت دارند و باید تحت نظارت قرار بگیرند. چه کسی این‌ها را تحت نظارت قرار بدهد؟ به تعبیر ایشان «مجلس مبعوثان» که قانونگذار است. علی‌القاعده «مجلس مبعوثان» مثلاً منطق می‌شود با مجلس شورا یا یک چنین چیزی. مجلس مبعوثان را چه کسی تشکیل می‌دهد؟ مردم تشکیل می‌دهند؛ یعنی مردم می‌روند انتخابات می‌کنند و مجلس مبعوثان تشکیل می‌شود؛ بعد مجلس مبعوثان قانونگذاری می‌کند لکن آن قانونگذاری اعتبار ندارد، مادامی که مورد تأیید علمای برجسته دینی قرار نگیرد؛ یعنی شورای نگهبان؛ ایشان این‌جوری بیان می‌کنند. ایشان تصریح می‌کند که قانون مجلس مبعوثان اعتبار ندارد، تا وقتی که مورد تأیید علمای دین و فقهای اسلامی قرار بگیرد.

خب، این مجلس مبعوثان را باید مردم انتخاب کنند؛ می‌گویند که انتخابات مردم واجب است، به مناسبت مقدمه واجب بودن؛ این تعبیر «مقدمه واجب» را ایشان ذکر می‌کنند و می‌گویند مقدمه واجب است، پس بنابراین این انتخابات مثلاً واجب است. وایشان به امر به معروف و نهی از منکر، محاسبه، مسئولیت کامله، به این‌چیزها تکیه می‌کنند.

یعنی شما ملاحظه کنید که ایشان حکومتی را ترسیم می‌کنند و به‌اصطلاح ارائه می‌دهند به عنوان اندیشه سیاسی، که اولاً حکومت است، قدرت است؛ ثانیاً منبعث از مردم است، مردم انتخاب می‌کنند؛ ثالثاً منطق بر مفاهیم دینی و احکام الهی و شرعی است یعنی بدون آن معنی ندارد؛ یعنی یک حکومت اسلامی و مردمی. اگر چنانچه بخواهیم به تعبیر امروز این حکومت اسلامی و مردمی را بیان کنیم، می‌شود «جمهوری اسلامی». «جمهوری» [یعنی] مردمی است، «اسلامی» هم اسلامی است. البته ایشان هیچ نزدیک به این‌جور تعبیرات نمی‌شوند و [این‌جوری] بیان نمی‌کنند لکن حرف [ایشان] این است: حکومتی تشکیل می‌شود با یک عدّه‌ای از متدّینین و مردم صالح و مؤمن، با انتخاب مردم و با نظارت شدید مردم؛ و مسئولین هر بخشی معین می‌شوند که پاسخگو هستند و باید به سؤالات جواب بدهند، و آن مبعوثان هم باید قانون وضع کنند، و این قانون هم بدون رعایت علمای دین اعتبار ندارد. حرف‌های ایشان این است. این مسئله خیلی مهمّی است.

اهمیت کتاب تنبیه‌الامة آیت‌الله نائینی

ما تقریرات آقای نائینی با این عظمت را می‌خوانیم و استفاده می‌کنیم و درس می‌گیریم و درس می‌دهیم، [اما] این مبانی فقهی را

ویژه‌نامه شیخ الاسلام/۱

مورد توجه قرار نمی‌دهیم. جالب این است که ایشان حزّافی نمی‌کنند، ایشان بحث فقهی می‌کنند؛ یعنی تمام این‌هایی که گفتیم، این‌ها را ایشان با مبانی فقهی، مثل یک فقیه که دارد حرف می‌زند، این‌جوری این مسائل را بیان می‌کنند و اثبات می‌کنند، با همان دغدغه و دقّت و ملاحظاتی که یک فقیه دارد که بایستی هم جنبه دلالت‌های متنی و منابع دینی را و هم ملاحظات عرفی را ملاحظه کند؛ همان چیزی که در فقه معمول و رایج است، ایشان همین‌جور مشی می‌کنند در این قضیه. به نظر من این جزو استثناهاست؛ ما اصلاً در بین علمای خودمان نداریم کسی را که این‌جوری باشد. مرحوم آقای آخوند هم که تقریظ نوشته‌اند به این کتاب، تأیید کامل می‌کند. آخوند هم آدم کوچکی نیست و تأیید کامل می‌کند این کتاب را و به گمان من ایشان خوانده‌اند کتاب را و استفاده کرده‌اند از کتاب؛ یعنی اصلاً از این کتاب استفاده کرده‌اند. کتاب تنبیه‌الامة به نظر ما کتاب بسیار مهمّی است.

از آرمان عدالت تا رویارویی با مشروطه تحمیلی

حالا مسئله می‌افتد به گردن کسانی که موجب شدند این کتاب جمع‌آوری بشود. ظاهراً این [کار] شده؛ چون ما غیر از شایعات، از آن‌هایی که نجف بودند و از رفقای مرحوم والدمان هم که نجفی بودند و می‌آمدند و می‌رفتند و می‌شناختند، شنیده بودیم که این کتاب را ایشان با زحمت جمع می‌کرد؛ از هر کس داشت می‌خرید که نباشد. علّت چیست؟ خیلی ساده‌لوحانه است که کسی خیال کند یک فقیهی با این اقتدار فقهی، با این قوّت استدلال، کتابی می‌نویسد، بعد آن‌قدر از نظرش برمی‌گردد که کتاب را جمع می‌کند! این اصلاً معنی ندارد. فقها نظرات فقهی‌شان عوض می‌شود، تغییر می‌کند، [اما] اینکه کتاب را جمع بکنند، یک علت دیگر دارد. علّت این است که آن مشروطه‌ای که در نجف منعکس شده بود و مرحوم آخوند همه آبرویش را پای آن گذاشت - یا مرحوم آشیخ عبدالله مازندرانی و بعضی دیگر- چیزی بود غیر از آنچه واقع شد. اصلاً اسم «مشروطه» هم مطرح نبود؛ آنچه آن‌ها دنبالش بودند، حکومت عدالت بود، رفع استبداد بود، مقابله و مبارزه با استبداد بود. کلمه «مشروطه» و مانند آن را انگلیس‌ها آوردند؛ هم اسم را انگلیسی‌ها آوردند، هم رفتار را انگلیسی‌ها ترسیم کردند. خب کاری که انگلیسی‌ها بکنند، معلوم است به کجا می‌رسد؛ می‌افتد به اختلافات و دعوای‌های گوناگون، بعد می‌رسد به آن جایی که مثل شیخ فضل‌الله را به دار می‌کشند، مثل مرحوم آسیدعبدالله بهبهانی را ترور می‌کنند، و امثال ستارخان و باقرخان را آن‌جور نابود می‌کنند - ستارخان را یک‌جور، باقرخان را یک‌جور - این‌ها وقتی که منعکس می‌شود به نجف، آن وقت این‌ها از حمایت کردن از این واقعه پشیمان می‌شوند. به نظر من، مرحوم آقای نائینی در این مرحله قرار گرفت. دید با کتاب علمی فقهی مستدلّ خودش به چیزی کمک کرده که آن چیز را قبول ندارد، با آن چیز باید مبارزه کند و آن همان مشروطه‌ای بود که انگلیسی‌ها در ایران به وجود آوردند و مجلسی بود که آن‌ها تشکیل دادند و حوادثی بود که به دنبال آن به وجود آمد، مثل شهادت مرحوم شیخ فضل‌الله نوری و امثال این‌ها.

بزرگی در فقاहत و معنویت

به نظر من ایشان یک فقیه استثنائی است، یک ملّای بزرگ است؛ ایشان از لحاظ علمی در یک سطح بسیار رفیعی قرار دارند؛ شنیدیم، یعنی این‌جور گفته شد که ایشان با مرحوم آخوند ملاحسینقلی هم ارتباط داشته‌اند؛ از سامره وقتی می‌آمدند نجف، خدمت مرحوم آخوند ملاحسینقلی می‌رسیدند. با مرحوم ملافتحعلی هم که در خود سامرا بود ارتباط داشتند؛ که آن نوع دیگری بود. در اصفهان هم که بودند با مرحوم جهانگیرخان و مانند این‌ها هم [ارتباط داشتند]؛ آن‌طور که نقل می‌شود، ایشان پیش جهانگیرخان ظاهراً درس هم خوانده بوده؛ یعنی در فلسفه و مانند این‌ها هم ایشان دست داشتند؛ اهل معنا بودند. چند روز قبل از این از بعضی از آقایان یک مطلبی شنیدم از قول بعضی از بزرگان که ایشان نماز شب فوق‌العاده‌ای داشت، که مرحوم آقانجفی، داماد ایشان نقل می‌کند نماز شب آقای نائینی را که چه حالی داشتند؛ چه تصرّعی، چه مناجاتی، همین‌ها کمک می‌کند به پیدا کردن راه درست و حرکت کردن در آن راه و رسیدن به نتایج.

سخن پایانی

امیدواریم که ان‌شاءالله این گردهمایی بسیار جالب شما، چه در قم، چه در نجف، چه در مشهد، [بخوبی برگزار شود]. در مشهد هم خوب است کار کردید. مرحوم آقای میلانی انصافاً اسم آقای نائینی را در مشهد زنده کرد. چون در مشهد آن چیزی که بیشتر رایج بوده، به مناسبت وجود مرحوم آقازاده - پسر مرحوم آخوند - افکار آخوند بیشتر رایج بوده. البته بعد از آنکه مرحوم آمیرزا مهدی اصفهانی که جزو شاگردان برجسته مرحوم میرزا است، می‌آید مشهد، آن جق غالب سیطره افکار آخوند را با آوردن حرف‌های آقای نائینی می‌شکند؛ حرف‌های نو، حرف‌های جدید، استدلال‌های جدید. مرحوم والد ما خب که سال‌ها هر دو را، هم درس آقای آقازاده، هم درس مرحوم آمیرزا مهدی را درک کرده بودند، می‌گفتند آمیرزا مهدی که آمد مشهد، به‌کلی فضای اصولی مشهد که حرف‌های [مرحوم آخوند] رایج بود، عوض شد؛ لکن بعد از مرحوم آمیرزا مهدی دیگر اسمی از آقای نائینی نبود. آقای میلانی حرف‌های مرحوم آقای نائینی را نقل می‌کردند، بحث می‌کردند، شاید گاهی نقد می‌کردند و اغلب تأیید می‌کردند.

علامه نائینی از حافظه‌ای قوی، هوشی سرشار و نبوغی ممتاز برخوردار بود. ایشان بیان روان، قلمی استوار، تسلط کامل بر ادبیات فارسی و عربی و قدرتی چشمگیر در تربیت شاگردان داشت.

وی با اشاره به جایگاه شاگردان مکتب میرزای نائینی گفت: از مکتب فقهی و اصولی ایشان به‌لطف الهی، شاگردان و مقرران برجسته‌ای برخاستند که هر یک در گسترش و انتقال اندیشه او به حوزه‌های نجف، قم و سایر مراکز علمی نقش مؤثر داشتند. این شاگردان افکار ایشان را تبیین و توسعه دادند و به جریان‌سازی علمی و فکری در جهان تشیع انجامید.

عضو خیرگان رهبری اضافه کرد: در کنار همه این نکات علمی، جامعیت، روانی اندیشه و قدرت بیان مرحوم نائینی، همان‌گونه که رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز فرمودند، ایشان را به صاحب مکتب سیاسی و اندیشه‌ورزی تمدنی در دوران معاصر بدل کرده است. مرحوم نائینی در روزگاری بسیار سخت، با شجاعت علمی و بصیرت دینی زیست و تفکر کرد؛ روزگاری که جهان اسلام در برابر چالش‌های بزرگ استعمار، استبداد و بحران هویت قرار داشت.

وفادار به سنت و تلاشگر در عرصه نوآوری

آیت‌الله اعرافی همچنین تأکید کرد: مرحوم میرزای نائینی، با عقلانیت اجتهادی، با صیانت از اصول دین و در عین حال با درک عمیق از نیازهای زمان، به ما آموخت که چگونه می‌توان هم وفادار به سنت بود و هم نوآور و متعهد به پاسخ‌گویی به مسائل روز. ایشان نماد عالم جامع، متفکر اصلاح‌گر و فقیه دوران‌ساز است؛ الگویی که حوزه‌های علمیه امروز، باید بیش از پیش به او بازگردند و اندیشه او را در مسیر تحولات فکری و تمدنی آینده امت اسلامی زنده نگاه دارند.

وی ضمن بررسی شرایط تاریخی و اجتماعی عصر میرزای نائینی‌[ⓘ] اظهار کرد: مرحوم نائینی در نیمه دوم قرن نوزدهم و نیمه نخست قرن جهان شاهد تحولات فکری، فلسفی، اجتماعی و سیاسی گسترده‌ای بود و در بسیاری از مناطق، این تحولات با ما فاصله داشت؛ اما در عالم اسلام نیز بازتاب‌هایی یافت. جنگ جهانی اول، تغییرات عمیقی در توازن قدرت جهانی ایجاد کرد و جهان اسلام از پیامدهای آن بی‌نصیب نماند.

مرحوم نائینی بزرگمرد زمانه بود

آیت‌الله اعرافی همچنین با اشاره به فضای فکری آن دوره بیان کرد: در این دوره، از یک‌سو، تحولات علمی و فکری و از سوی دیگر، استعمار و تجاوز قدرت‌های غربی به سرزمین‌های اسلامی رخ می‌داد. انبوه افکار و آموزه‌های گوناگون وارد جهان اسلام می‌شد و در این شرایط، آیت‌الله نائینی در سامراء و نجف، هرگز محصور نماند و با آفاق گسترده جهان آشنا شد و به تحلیل مسائل نو پرداخت. ایشان ریشه‌دار و پایبند به مناهج قویم اجتهادی و در عین حال، مرد زمانه و حاکم بر روندهای فکری و اجتماعی عصر خود بود.

وی افزود: مرحوم نائینی در علم، سردمدار، پرچمدار و جریان‌ساز بود و در اندیشه سیاسی اسلام نیز مکتب‌ساز شد. همان‌گونه که مقام معظم رهبری فرمودند، میرزای نائینی نمونه‌ای ممتاز از ابتکار و اندیشه‌ورزی در مسائل نو و امور سیاسی و حکمرانی است. ایشان با بزرگان درجه‌یک زمان خود، از جمله اصفهانی و جمعی دیگر از متفکران حوزه نجف، به رقابت علمی و فکری می‌پرداخت و در این عرصه، هم نوآوری داشت و هم جامعیت علمی گسترده‌ای را عرضه کرد.

آیت‌الله اعرافی با اشاره به ویژگی‌های علمی علامه نائینی گفت: ابتکارات مرحوم نائینی در حوزه‌های گوناگون، از اصول و فقه تا ترتیبات اجتماعی، الفاظ، حییت و حکم، تحولات بزرگی ایجاد کرد که در تاریخ علم اصول کم‌نظیر است. افکار نائینی پس از افکار مرحوم خراسانی در حوزه‌ها انتشار و پیروان و ناقدان بسیاری یافت. حضرت امام [ⓘ] با وجود احترام فراوانی که به نائینی داشتند، بارها نظرات او را نقد و بررسی کردند و این نشان‌دهنده اهمیت جایگاه علمی ایشان است.

امام جمعه قم همچنین تأکید کرد: امروز نیز، در حوزه‌های نجف و سایر مراکز علمی، درس خارج نائینی هر هفته تدریس می‌شود و کمتر جلسه‌ای می‌گذرد که در بحث اصول و فقه، نظریات و استدلال‌های نائینی مورد بررسی قرار نگیرد. این امر الهام‌بخش طلاب و اساتید جوان در قم، نجف و سایر حوزه‌هاست و نشان‌دهنده ضرورت بازشناسی شخصیت و دامنه فکری اوست. مرحوم نائینی، مانند خورشیدی در منظومه اندیشه اسلامی می‌درخشد و بهره‌گیری از اندیشه او برای امروز و فردای حوزه‌ها ضروری است.

سنت و پاسخ‌گویی به نیازهای روز شناخته شود. آیت‌الله اعرافی یادآور شد: در دنیای اسلام، برخی در سنت می‌مانند و نگاهی به مسائل جدید ندارند و برخی دیگر وارد عرصه‌های نو می‌شوند؛ اما مناهج اصیل اجتهاد را کنار می‌گذارند. با این حال میرزای نائینی در نقطه اعتدال ایستاده بود؛ هم وفادار به میراث علمی حوزه و هم پاسخ‌گو به چالش‌های فکری و اجتماعی جدید بود.

دقت بالای میرزای نائینی در استفتانات و فتاوا

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، با اشاره به مجموعه آثار منتشرشده از این فقیه بزرگ، گفت: در همین مجموعه چهل جلدی که با اهتمام بزرگان حوزه تدوین و آماده انتشار شده و امروز نیز از آن رونمایی خواهد شد، می‌بینیم که مرحوم نائینی در بخش استفتانات و فتاوا، مجتهدی به‌روز، دقیق و پاسخ‌گو به همه مسائل مستحدثه عصر خود است؛ در عین آنکه بر منهج درست و قویم اجتهادی و جواهری حرکت می‌کند.

مدیر حوزه‌های علمیه در بخش دیگری از سخنان خود، با اشاره به نقش علامه نائینی در تحول علم اصول تصریح کرد: علم اصول با میرزای نائینی یک جهش بزرگ را تجربه کرد. به‌رغم همه نوآوری‌های آیت‌الله وحید بهبهانی، شیخ اعظم انصاری، آخوند خراسانی و دیگر بزرگان [ⓘ]، اصول در دستان علامه نائینی [ⓘ] ورزیده شد و به یک نظام علمی منسجم و دستگاهی عمیق بدل گردید. اصول مرحوم نائینی منظم، دارای مباحث دقیق، تحلیل‌های نو و تقریرهای تازه از مباحث پیشینیان است. در دستگاه اصولی او، افزون بر قواعد استنباط احکام، تحلیل‌های کلامی، فلسفی و حتی زبان‌شناختی دقیقی به‌چشم می‌خورد که درک متون اسلامی، قرآن و سنت را در افقی تازه ممکن می‌سازد.

وی افزود: در علم اصول میرزای نائینی [ⓘ]، هیچ سطحی‌نگری وجود ندارد. ایشان از کنار هیچ مسأله‌ای ساده عبور نمی‌کند. همه مباحث ایشان عمق دارد و تا ژرفای مفاهیم را می‌کاود. با این‌حال، در تحلیل‌ها نیز عرفی و مبتنی بر فضای تفاهمی نصوص و روایات است. مرحوم نائینی توانست، بین عمق علمی و نگاه عرفی جمع کند؛ این جمع میان دقت عقلی و فهم عرفی از نصوص، یکی از امتیازات ویژه روش اوست.

تحول بنیادین در نظام اجتهادی

آیت‌الله اعرافی همچنین با تأکید بر اینکه دستگاه اصول نائینی تحولی بنیادین در نظام اجتهاد ایجاد کرد، ابراز داشت: این دستگاه اصولی به‌سرعت در نجف و سپس در سایر حوزه‌های علمیه انعکاس یافت و موجب بالندگی علمی بسیاری از شاگردان و مجتهدان بعدی شد. مرحوم

مرحوم نائینی در عین پایبندی به سنت

و توجه به تحولات جدید

نمونه‌ای ممتاز از تعادل و جامع‌نگری

در اندیشه اسلامی است.

ایشان در پرداختن به مباحث جدید

هیچ‌گاه از اصالت‌ها و مناهج قویم اجتهادی

فاصله نگرفت و در عین حال

در مواجهه با مسائل نو نیز کوتاهی نکرد.

این همان نقطه درخشان در سیره علمی

مرحوم نائینی است که به‌درستی می‌توان آن را

«الجمع بین الأصالة والمعاصرة» نامید.

لزوم تداوم راه و منش علمی و فکری

میرزای نائینی [ⓘ]

آیت‌الله اعرافی همچنین با تأکید بر ضرورت تداوم راه علمی و فکری میرزای نائینی گفت: حوزه‌های علمیه باید میراث این بزرگان را با زبان روز بازخوانی کنند و با تأسی به روش اجتهادی، بین سنت و تحولات روزگار پیوند برقرار نمایند. آینده حوزه و امت اسلامی در گروی چنین بازخوانی و بازسازی خردمندانه‌ای است؛ بازخوانی‌ای که در پرتو عقلانیت دینی و اجتهاد زنده و پویا مسیر رشد و تعالی جامعه را روشن سازد.

مدیر حوزه‌های علمیه سراسر کشور، در ادامه به تبیین جایگاه علمی و روش شناختی میرزای نائینی پرداخت و گفت: مرحوم نائینی در عین پایبندی به سنت و توجه به تحولات جدید، نمونه‌ای ممتاز از تعادل و جامع‌نگری در اندیشه اسلامی است. ایشان در پرداختن به مباحث جدید، هیچ‌گاه از اصالت‌ها و مناهج قویم اجتهادی فاصله نگرفت و در عین حال، در مواجهه با مسائل نو نیز کوتاهی نکرد. این همان نقطه درخشان در سیره علمی مرحوم نائینی است که به‌درستی می‌توان آن را «الجمع بین الأصالة والمعاصرة» نامید.

وی با تأکید بر اینکه میرزای نائینی همزمان با وفاداری به سنت‌های علمی حوزه، نوآوری و نظریه‌پردازی را در سطوح عالی پی گرفت، افزود: ایشان در همه عرصه‌های علمی، از فقه و اصول تا مباحث کلامی و فلسفی، هم دست عمیق در سنت پیشین داشت و هم صاحب نگاه آینده‌نگر بود. میرزای نائینی [ⓘ] از هیچ خط قرمزی در مبنای فکری و کلامی تشیع عبور نکرد؛ اما با همان سرمایه اصیل و عمیق، اهل ابتکار، نوآوری و نظریه‌پردازی بود. این ویژگی بزرگ ایشان سبب شد تا در تاریخ حوزه، به‌عنوان نقطه تعادل میان حفظ

آیت‌الله اعرافی

میرزای نائینی [ⓘ]

نماد عقلانیت مجاهدانه

در اندیشه اسلامی

مدیر حوزه‌های علمیه با تأکید بر این‌که احیای آثار بزرگان

هدایتگر حوزه‌های علمیه و الهام‌بخش نسل جوان است، گفت:

میرزای نائینی، نماد عقلانیت مجاهدانه و پیوند سنت و نوآوری در اندیشه اسلامی است.

احیای آثار علمی بزرگان، یکی از رسالت‌های

اصلی حوزه است، تصریح کرد: گرمی‌داشت این چهره‌ها نه‌تنها ادای دین به آنان است، بلکه هویت‌بخش جامعه اسلامی و حوزه‌های علمیه نیز هست. این بزرگداشت‌ها برای نسل جوان، طلاب، پژوهشگران و استادان جوان الهام‌بخش است. آنان در پرتو چنین مجالسی درمی‌یابند که مسیر آینده، در گروی تداوم راه نائینی‌ها، محققان و عالمان بصیر و مجاهدی است که راه را به امت اسلام نشان دادند.

مجاهدت علمی بزرگان حوزه

الهام‌بخش طلاب و فضلا

وی با تأکید بر اینکه مجاهدت‌های علمی و اجتماعی عالمان بزرگ، الهام‌بخش امروز حوزه است، خاطرنشان کرد: ما در حوزه‌های علمیه امروز نیازمند بازگشت و بازخوانی سیره پاک، سنت‌های علمی و شیوه‌های زیست اخلاقی این بزرگان هستیم؛ چه آنکه میرزای نائینی [ⓘ]، نمونه‌ای از عالمی جامع و مجاهد است که علم، تقوا و مسئولیت اجتماعی را در کنار هم به نمایش گذاشت.

عضو مجلس خبرگان رهبری، در تبیین مسیر زندگی علمی و هجرت‌های نائینی گفت: شخصیت علمی مرحوم نائینی از اصفهان آغاز شد، سپس به سامراء و از آنجا به کربلا و نجف اشرف رسید. ایشان در مقطعی حدود یک سال به قم تبعید شدند و پس از آن، مجدداً به نجف بازگشتند. این زندگی پرفرازونشیب و سرشار از مجاهدت و برکت، برای امروز ما نیز الهام‌بخش است.

آیت‌الله اعرافی، با اشاره به جامعیت علمی مرحوم نائینی اظهار کرد: در بُعد علمی، علامه نائینی [ⓘ] از جامعیتی ممتاز و عمقی کم‌نظیر برخوردار بود. فقه، اصول، اندیشه کلامی و حدیث‌شناسی ایشان نشان از جامعیت و عمق بالا و تسلط و عمق علمی فوق‌العاده داشت. آثار ایشان در حوزه‌های گوناگون، از انسجام درونی، استدلال دقیق و روح اجتهادی برخوردار است.

وی ادامه داد: مرحوم نائینی از مشارب علمی و مکاتب گوناگون بهره‌مند بود. او از فضای علمی اصفهان آن روزگار تا محضر میرزای شیرازی [ⓘ] در سامراء و حوزه علمی نجف بهره برد و در همه این محافل، نه‌تنها تأثیر گرفت، بلکه تأثیرگذار نیز بود؛ به‌ویژه در دوره متأخر و حضور ایشان در نجف، برکات فراوانی بر حوزه‌های علمیه جاری ساخت.

میرزای نائینی؛ نقطه تعادل

میان سنت و نوآوری در اندیشه اسلامی

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه همچنین، ضمن تشریح ویژگی‌های مکتب فکری میرزای نائینی [ⓘ]، بیان کرد: در سیره و سنت علمی میرزای نائینی، چند ویژگی برجسته دیده می‌شود؛ نخست، پیوند عمیق با سنت علمی اجتهادی پیشین است. ایشان بر منهج استوار اجتهادی و تاریخی حوزه‌های علمیه پایدار ماند و حتی ذره‌ای از مبنای اصیل اجتهاد فاصله نگرفت. دوم، در عین این پایبندی به سنت، او اهل نوآوری، ابتکار و اجتهاد پویا بود؛ به‌گونه‌ای که به‌عنوان یکی از نقاط عطف در تاریخ علم اصول و علوم اسلامی حوزوی شناخته می‌شود.

وی با بیان اینکه مرحوم نائینی الگویی در پرداختن به مسائل جدید است، خاطرنشان کرد: میرزای نائینی توانست، در عین وفاداری به سنت علمی حوزه، افق‌های جدیدی را در فهم دین، فقه اجتماعی و نسبت دین و سیاست بگشاید. ایشان عالمی بود که با عقلانیت اجتهادی خود، به‌ویژه در اثر معروف «تنبيه‌الامة و تنزیه‌المله»، نقش تعیین‌کننده‌ای در تبیین اندیشه اسلامی معطوف به عدالت، آزادی و مسئولیت اجتماعی ایفا کرد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله علیرضا اعرافی در کنگره بزرگداشت علامه میرزای نائینی، با بیان اینکه احیای یاد عالمان مجاهد، احیای حیات علمی، اخلاقی و تمدنی حوزه است، ابراز کرد: خداوند متعال را شاکریم که بار دیگر ما را در مجلسی نورانی گرد آورد تا به ادای احترام نسبت به عالمی بزرگ و شخصیتی عظیم و به تعظیم ساحت یکی از شمع‌های فروزان حوزه‌های علمیه، مرحوم میرزا محمدحسین نائینی [ⓘ] بپردازیم.

وی همچنین ضمن خیرمقدم به حاضران و میهمانان داخلی و خارجی این کنگره گفت: از همه حضار محترم، میهمانان ارجمند و سروران بزرگوار که از ایران و کشورهای گوناگون در این جمع علمی و معرفتی حضور دارند، صمیمانه تشکر و خیرمقدم عرض می‌کنم. همچنین از علمای بزرگ، اساتید ارجمند، نمایندگان بیوت مراجع عظام تقلید، بیت شریف حضرت امام راحل [ⓘ]، بیت معظم مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و از رئیس و اعضای محترم جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و دبیر و اعضای شورای عالی حوزه‌های علمیه که در این مجلس شرکت کرده‌اند، سپاسگزارم.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه همچنین از برگزارکنندگان این همایش قدردانی کرد و گفت: از دبیر محترم شورای سیاست‌گذاری، از پژوهشگران و برگزارکنندگان اجلاس، از مؤلفان و همکاران اجرایی که برای برگزاری این همایش علمی و بین‌المللی تلاش فراوان کرده‌اند و نیز از اصحاب رسانه و رسانه ملی که در پوشش خبری و فرهنگی این رویداد کوشیده‌اند، صمیمانه سپاسگزارم.

تقدیر از رهنمودهای امام خامنه‌ای وومراجع عظام تقلید

مدیر حوزه‌های علمیه همچنین با اشاره به پیام‌ها و بیانات ارزشمند مراجع و مقام معظم رهبری، خاطرنشان کرد: از رهبر معظم انقلاب اسلامی که با سخنان ارزشمند و راه‌گشای خویش، مسیر این همایش را روشن فرمودند، صمیمانه تشکر می‌کنم. پیام‌های پرمغز و روشنگر مراجع عظام تقلید نیز باید به دیده تقدیر نگریسته شود و شایسته است که ما همه اهتمام و توجه لازم را به مضامین و توصیه‌های آنان داشته باشیم.

وی ضمن تأکید بر هدف اصلی حضور خود در این کنگره، گفت: اساس و اصل حضور اینجانب در اینجا، برای عرض ادب، احترام و تشکر از میهمانان ارجمند و سروران ارجمند است. برگزاری این اجلاسیه‌ها، نه‌تنها یادواره‌ای برای بزرگداشت میرزای نائینی، بلکه مجمعی برای تأمل در میراث فکری، فقهی و تمدنی اوست؛ شخصیتی که در تاریخ اندیشه اسلامی، از پایه‌گذاران تفکر اصلاحی در نسبت میان دین، عقل و سیاست به‌شمار می‌آید.

احیای آثار علمی بزرگان؛ رسالت اصلی حوزه‌های علمیه

آیت‌الله اعرافی در ادامه سخنان خود، برگزاری چنین کنگره‌ها، نشست‌ها و گردهمایی‌ها را ادای حق بزرگان و سلف صالح و چهره‌های نقش‌آفرین تاریخ اسلام و تشیع بیان کرد و گفت: این گرمی‌داشت‌ها، آثار آنان را در معرض ارباب نظر و علم قرار می‌دهد.

وی ابراز امیدواری کرد: برگزاری چنین کنگره‌هایی به تداوم نهضت علمی حوزه و معرفی دقیق اندیشه‌های تمدن‌ساز علمای شیعه منجر شود و این گردهمایی‌ها باید به بازخوانی و بازآفرینی عالمانه آثار بزرگان بینجامد و پیام‌های ماندگار آنان را برای نسل امروز و آینده حوزه و جهان اسلام بازتاب دهد.

مدیر حوزه‌های علمیه همچنین گفت: حقیقتاً میرزای نائینی [ⓘ] نماد عقلانیت مجاهدانه و فقیه سیاست‌ورز در روزگار بحران است و بازگشت به اندیشه ایشان، به‌معنای بازگشت به عقلانیت، آزادی و معنویت در چارچوب دین است.

امام جمعه قم افزود: چنین گرمی‌داشت‌هایی، آثار و تألیفات علمی بزرگان را در معرض دید ارباب علم، اندیشه و پژوهش قرار می‌دهد. همان‌طور که اشاره شد، بیش از چهل اثر مکتوب از آثار مرحوم نائینی در این همایش رونمایی خواهد شد. افزون بر آن، مجموعه‌ای از تحقیقات علمی جدید پیرامون اندیشه و آثار ایشان نیز معرفی می‌شود که بیانگر استمرار تأثیر فکری او بر حوزه‌های علمیه و مجامع علمی است.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه، با تأکید بر اینکه

آیت‌الله‌العظمی سبحانی

میرزای نائینی

اسوه اجتهاد نوآورانه

ومجاهدت سیاسی-اجتماعی

در خدمت امت اسلامی

آیت‌الله‌العظمی سبحانی در مراسم افتتاحیه همایش بین‌المللی میرزای نائینی در قم، اظهار داشتند: آیت‌الله میرزای نائینی (۱۳۵۵–۱۲۷۷ ق)، فقیهی برجسته و نوآور با حافظه‌ای قوی و تألیفاتی نظیر «تنبيه الأمة» و رساله‌های فقهی، نقش مهمی در حوزه نجف ایفا کرد. او با حمایت از مشروطه و دوری از تحریف آن، از منافع امت اسلامی دفاع کرد و فتوای تحریم انتخابات تحت نفوذ بریتانیا صادر نمود. شاگردانش، مانند آیت‌الله خویی آرای او را ثبت کردند. نائینی با تقوا، زهد و ابداعات اصولی، الگویی جامع برای علما و طلاب است.

متن کامل بیانات:

قال الله تعالى:

﴿يُزَيِّعُ اللَّهُ الدِّينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (مجادله/ ۱۱)

از فضلا و علمای محترمی که بر برگزاری این کنفرانس بزرگداشت برای محقق نائینیرحمۃ اللہ علیہ نظارت دارند، صمیمانه تشکر می‌کنیم. از خوش‌اقبالی است که برگزاری این کنفرانس با هزارمین سالگرد تأسیس حوزه علمیه نجف اشرف مصادف شده است. شیخ طوسی، ابوجعفررحمۃ اللہ علیہ، در سال ۴۴۷ هـ به این شهر مقدس مهاجرت کرد. او پیش از آن در بغداد، پایتخت عراق، جایگاه علمی والایی داشت و از شخصیت‌های برجسته‌ای بود که به او اشاره می‌شد.

برای گروهی دشوار بود که عالمی شیعی با شهرتی گسترده در علوم مختلف، چنین مقام والایی داشته باشد. از این رو، ناآرامی‌ها و فتنه‌ها بین دو طایفه شدت گرفت و دامنه آن به دستور طغرل‌بیگ، اولین پادشاه سلجوقی، گسترش یافت. او در سال ۴۴۷ هـ وارد بغداد شد و حملات شدیدی علیه شیعیان به راه انداخت. او دستور داد کتابخانه شیعیان، که توسط ابونصر شاپور بن اردشیر، وزیر بهاء‌الدین بویه‌ای تأسیس شده بود، به آتش کشیده شود. آتش فتنه حتی به شیخ طوسی و یارانش رسید و سلجوقیان کتاب‌های او و کرسی‌ای که برای سخنرانی استفاده می‌کرد را سوزاندند.

شیخ جاره‌ای جز پناه بردن به شهر علم، نجف اشرف، همراه با کتاب‌های باقی‌مانده و تعدادی از یارانش نداشت. در اینجا سوآلی مطرح می‌شود: آیا نجف در آن زمان زمینی خشک و خالی از سکنه بود یا شهری مانند دیگر شهرها با ساکنانی از اهل حرفه و علم؟

به نظر می‌رسد پاسخ دوم درست باشد و دلایل متعددی این را تأیید می‌کند. از جمله این دلایل می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

ادامه از صفحه ۳

سیره و کلام میرزای نائینی، تحلیلی و راه‌گشا بود

آیت‌الله اعرافی همچنین به مواجهه میرزای نائینی با شرایط سیاسی و اجتماعی اشاره و بیان کرد: مرحوم نائینی پس از جنگ جهانی اول زندگی می‌کرد؛ دوره‌ای که جهان اسلام متفرق شد و اثرات استعمار غرب به‌شدت مشهود بود. ایشان تحولات فکری و

سیاسی غرب در قرن نوزدهم و بیستم را تجربه کرد و تحلیل نمود. هم‌زمان با شناخت تهدیدات استعمار و تهاجم افکار غربی، جایگاه و نقش جهان اسلام را درک کرد. نائینی با این آشفته‌گی‌ها و چالش‌ها مواجه شد و در عین حال، مرد زمانه خود باقی ماند. تحلیل‌گر و راه‌گشا بود و توانست، اصول و قواعد فقهی و سیاسی اسلام را در پاسخ به مسائل نوین تبیین و استوار سازد. وی همچنین با اشاره به جایگاه رفیع میرزای نائینی در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی گفت: این مرجع بزرگ و عالم والامقام، چه در زمانی که در کنار میرزا شیرازی بود، چه در دوره حضور در کنار

طوسی تفسیر «تبیان» خود را در نجف تألیف کرد و هرکس در آن تأمل کند، می‌بیند که او از بسیاری از مؤلفان شیعه و سنی مانند طبری، زجاج، فراء، ابوعلی جبائی و علی بن عیسی رفائی در تفسیر آیات قرآن نقل کرده است. این نشان‌دهنده وجود کتابخانه‌ای غنی در نجف است که شیخ طوسی از آن بهره برده، و بعید است که او این کتاب‌ها را خود از بغداد به نجف آورده باشد. خلاصه سخن این است که شیخ طوسی بنیان‌گذار دانشگاهی جهانی بود که تا امروز همچنان درخشان باقی مانده و هزاران نفر از حاملان علوم و تخصص‌های مختلف از آن فارغ‌التحصیل شده‌اند، از جمله محور بحث ما، یعنی محقق میرزای غروی نائینی. برای اشاره به مراحل مختلف زندگی او، مقاله خود را به بخش‌های متعددی تقسیم می‌کنیم.

۱. زندگی و پرورش در زادگاهش

میرزای نائینی در سال ۱۲۷۷ هـ در شهر نائین متولد شد. او مقدمات و برخی از علوم اولیه را در همان شهر آموخت و در سال ۱۲۹۳ هـ به اصفهان مهاجرت کرد. در آنجا فقه را نزد شیخ محمدباقر اصفهانی، اصول را نزد میرزا ابوالمعالی کلباسی، و حکمت و کلام را نزد شیخ جهانگیرخان قشقایی فراگرفت، و همچنین نزد دیگر علمای برجسته آنجا دانش آموخت تا جایی که بهره‌ای فراوان و سهمی عظیم از علم نصیبش شد.

۲. تحصیل در عراق

در سال ۱۲۹۳ هـ همراه با سید محمدباقر دورجنی به عراق مهاجرت کرد و در آنجا در درس‌های سید اسماعیل صدر و سید محمد فشارکی اصفهانی شرکت کرد. سپس در درس‌های پیشرفته فقه و اصول نزد سید مجدد شیرازی حاضر شد و در اواخر، به عنوان کاتب و ویراستار برای او فعالیت کرد. او تا زمان درگذشت سید در سال ۱۳۱۲ هـ همواره در کنار درس‌های او بود. پس از آن تا سال ۱۳۱۴ هـ در سامرا ماند، سپس همراه با سید

ادامه از صفحه قبل

مقرر می‌گوید: استاد^{۱۱} هنگامی که شروع به بیان احکام مکاسب کرد، به برجستگان شاگردانش – که خداوند تلاش‌های نیکویشان را پاداش دهد – گفت: «مکاسب را از من بیاموزید، زیرا من مردی مقبوض (دقیق و عمیق) هستم»، تا آنها را به یادگیری و حفظ تشویق کند. به‌راستی که او در آنچه ارائه کرد، به نیکی عمل نمود. گویی آنچه شیخ مرتضی انصاری^{۱۲} به امانت نهاده بود، مخصوص او بود برای کشف حقایق اسرار آن، چنان‌که از آثارش، از جمله آنچه در این صفحات ثبت کردیم، پیداست. (المکاسب والبیع:۱/ مقدمهٔ المغز)

• **تهجد و تضرع او**

در این زمینه، شیخ طهرانی درباره او می‌گوید: او شخصی فروتن، پاک و صالح بود، نه شیفته زخارف دنیا و نه غرق در به دست آوردن مقام و ریاست. هنگامی که برای نماز می‌ایستاد، اندامش از خشیت می‌لرزید و ریشش از اشک‌های چشمانش ترمی شد. (نقباء البشر: ۵۹۴/۱۴)

• **مواضع سیاسی او**

میرزای نائینی فقهیی آگاه به شرایط زمان و هماهنگ با آن بود، چنان‌که امام صادق ^{علیه السلام} فرمود: «عالمی که به زمان خود آگاه باشد، گرفتار شبهات نمی‌شود.» هنگامی که ایده حکومت مشروطه در خاورمیانه مطرح شد، مردم – حتی علما – در حمایت از آن اختلاف نظر داشتند. اما میرزای نائینی پس از تأمل و بررسی جوانب موضوع، از حکومت دستوره در برابر حکومت فردی حمایت کرد و کتاب معروف خود، «تنبيه الأُمّة»، را در این زمینه تألیف نمود. او در این کتاب موضع را از جنبه‌های مختلف بررسی کرد و با استناد به آیات و روایات از این نظریه دفاع کرد. او در موضع خود از عهدنامه امام علی^{علیه السلام} به مالک اشتر الهام گرفت. این در حالی بود که در نجف و دیگر سرزمین‌های اسلامی، بحث درباره این موضوع به شدت جریان داشت.

میرزا در نوشته‌ها و رسائل خود از این ایده حمایت می‌کرد، اما در نهایت^{۱۳} به طور خاص از موضع خود عقب‌نشینی کرد. این عقب‌نشینی نه به معنای کناره‌گیری از مسائل سیاسی و دخالت فقیه در امور امت، بلکه به دلیل عدم حمایت از عملکرد حاکمان در تهران بود که می‌خواستند حکومتی غیرمذهبی و غیرملتزم به شریعت اسلامی برقرار کنند. هنگامی که نیت‌های فاسد آنها با اعدام آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری و ترور علامه سید عبدالله بهبهانی و سید محمد طباطبایی آشکار شد و پس از مدتی با ترور امام جمعه تبریز، اعتراضات متدینان علیه کسانی که به نام حکومت مشروطه عمل می‌کردند بالا گرفت، این امر باعث شد میرزا از این افراد – و نه از اصل موضوع که آن را بررسی و تأیید کرده بود – فاصله بگیرد.

شاهد این مدعا این است که هرگاه موضوعی حیاتی و مهم در راستای منافع امت اسلامی در صحنه ظاهر می‌شد، میرزا در ابراز نظر خود تردید نمی‌کرد. برای مثال، او فتوا به حرمت مشارکت در انتخابات مجلس نمایندگان در عراق داد، زیرا دریافته بود که نتایج آن به نفع اشغالگران بریتانیایی خواهد بود. فتوای زیر از او صادر شد:

«بسم الله الرحمن الرحيم

بله، ما حکم به حرمت انتخابات و حرمت مشارکت در آن برای تمامی امت عراق داده‌ایم. هرکس در این امر مشارکت کند، یا کمترین کمکی به آن نماید، از خدا، رسولش و ائمه طاهرين (صلوات الله عليهم اجمعين) روی گردانده است.

استاد حوزه علمیه خراسان گفت: علامه نائینی با ابداع نظریات بدیع، بنیان مدرسه‌ای فکری در علم اصول را تأسیس کرد.

حجت الاسلام والمسلمین درایتی، استاد حوزه علمیه خراسان، در آیین اختتامیه کنگره بین‌المللی آیت‌الله‌العظمی میرزای نائینی^{رحمه‌الله} در مشهد مقدس، درباره ابعاد علمی و فکری این فقیه بزرگ به ایراد سخن پرداخت و گفت: محقق نائینی^{رحمه‌الله} از برجسته‌ترین فقها و اصولیانی است که تاریخ تشیع به خود دیده و شخصیت علمی او موجب جهش در دانش اصول گردیده است.

وی با تأکید بر اهمیت نظریه‌پردازی در حوزه‌های علمیه، افزود: برخی از بزرگان تنها در جهت رشد تدریجی علوم تلاش کرده‌اند؛ اما مرحوم نائینی با ابداع آرا و انظار بدیع، توانست برخی از معضلات و بن‌بست‌های دانش اصول را به‌نحو ژرف و دقیق برطرف سازد و آموزه‌های او تا امروز الهام‌بخش محققان این رشته است.

این استاد دروس خارج حوزه علمیه خراسان اضافه کرد: مرحوم نائینی به‌عنوان نظریه‌پرداز و مؤسس مدرسه‌ای فکری در علم اصول شناخته می‌شود و دیدگاه‌های او در مباحثی چون حسن و قبح، طلب و اراده و حقیقت حکم، صورت‌بندی تازه‌ای از مبانی نظری این علم عرضه کرده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین درایتی تصریح کرد: تأسیس مدرسه فکری بدون پرداختن به زیرساخت‌های معرفتی و مبانی نظری علم اصول ممکن نیست و علامه نائینی^{رحمه‌الله} با تأملات خود در باب رابطه میان حکم، اعتبار و واقعیت، بنیان اندیشه‌ای جدیدی را در این زمینه ایجاد کرد.

وی افزود: از دیدگاه مرحوم نائینی، هرچند حقیقت حکم، امری اعتباری است، اما این اعتبار از واقعیت مادی و عینی جدا نیست؛ او با تحلیل دقیق نسبت میان اعتبار و واقع، توانست از پیوند میان حکم شرعی و تحقق موضوعات خارجی دفاع کند و میان عالم امکان و فعلیت، تطابقی عقلانی و منطقی

مسائل اصولی و فقهی بهره برد.

نکته‌ای در اینجا ذکر می‌کنم: هر فقهیی کلیدی خاص (یا روشی مشخص) در فقه و اصول دارد که با آن مشکلات را حل می‌کند. شیخ ما از این ایده برای حل مسائل استفاده کرد. همچنین آیت‌الله شیخ ضیاءالدین عراقی کلیدی دیگر داشت و آن تکیه بر قضیه حینیّه در موارد متعدد بود، که معتقد بود این قضیه از قضیه مشروط و قضیه مطلق متمایز است.

۲. ارجاع قضایای شرطیه به قضایای حملی، با این بیان که هر مشروطی موضوع است و هر موضوعی شرط. برای مثال، سخن خداوند: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتِطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا﴾ (آل‌عمران، ۹۷)، به این معناست که انسان عاقل بالغ مستطیع باید حج کند. اما استاد ما، امام خمینی^{رحمه‌الله}، بین این‌که قید به وجوب بازگردد یا به واجب، تفصیل داد و در مورد دوم با او موافقت کرد، اما در مورد اول خیر.

۳. نتیجه اطلاق و نتیجه تقیید یا متمم جعل. با این قاعده، او صحت اخذ قصد امر در موضوع واجب تعبدی را تأیید کرد و گفت: از آنجا که علم به حکم از انقسامات لاحقه حکم است، نمی‌توان در آن اطلاق و تقیید را به‌صورت لحاظی در نظر گرفت، زیرا مستلزم دور است – همان‌طور که در بحث تعبدی و توصلی توضیح دادیم. گفتیم که اخذ علم به‌عنوان قید، جزء، شرط یا مانع در مرحله جعل و تشریع ممکن نیست، همان‌گونه که در انقسامات لاحقه متعلق حکم، مانند قصد تعبد و تقرب در عبادات، چنین است. وقتی تقیید ممکن نباشد، اطلاق نیز ممکن نیست، زیرا تقابل بین اطلاق و تقیید، تقابل عدم و ملکه است. اما افعال ثبوتی نیز معقول نیست، بلکه باید یا نتیجه اطلاق باشد یا نتیجه تقیید. ملاکی که باعث تشریع حکم شده، یا در هر دو حالت جهل و علم محفوظ است که نتیجه اطلاق لازم می‌آید، یا فقط در حالت علم محفوظ است که نتیجه تقیید لازم می‌شود. چون جعل اولیه نمی‌تواند این را بیان کند، باید جعل دیگری باشد که نتیجه اطلاق و تقیید از آن استنباط شود و این همان متمم جعل است. کشف هر یک از نتیجه اطلاق و تقیید از دلیلی دیگر به دست می‌آید. (فوائد الأصول: ۱۲/۱۳)

۴. آنچه در امارات مجعول است، طریقت و وسطیت در اثبات و

کاشفیت از واقع است، یعنی تکمیل کاشفیت. در طرق و امارات، جهتی از کشف وجود دارد، اما این کشف ناقص است و مانند کاشفیت علم نیست. شارح در مقام شارعیت، کشف را کامل کرده و آن را محرز واقع و وسیله‌ای برای اثبات آن قرار داده است. (فوائد الاصول: ۱۸۷/۳)

و دیگر ابداعات و نظریه‌های ارزشمند خاص او.

• **نتیجه‌مطالعه**

هرکس خطوط برجسته زندگی میرزای نائینی را از زمان ورود به عراق تا اقامتش در نجف اشرف، که در آن فرصت تدریس فقه و اصول و تربیت جمع کثیری از علمای بزرگ را یافت، بررسی کند، به نتایج زیر می‌رسد:

اول: استاد بزرگ حافظه‌ای قوی داشت و از گروه حافظان به شمار می‌آمد. شاهد این مدعا آن است که هیچ مسئله‌ای را تدریس نمی‌کرد مگر آن‌که برای آن شواهدی از اینجا و آنجا ذکر می‌کرد، گویی همان روز موضوع را مطالعه کرده است.

دوم: او پایه‌های آراء و افکار خود را از دو استادش، سید مجدّد شیرازی و سید فشارکی، گرفته بود. او از آراء و افکار آنها در بسیاری از فروع و اصول بهره برد. دلیل ما بر این مدعا این است:

۱. مشهور است که نماز در لباس مشکوک جایز نیست، اما چون مجدّد شیرازی به جواز آن فتوا داد، این مسئله از حالت نادر خارج شد و میرزا نیز به جواز آن فتوا داد و حتی رساله‌ای ارزشمند در این موضوع نوشت.

۲. مسئله ترتب از مسائل پیچیده است که سید فشارکی مبانی آن را محکم کرد و شیخ حائری در درر خود آن را نقل کرد. مشابه این را در درس‌های استاد فقید می‌بینیم که مقدمات استنباط ترتب را ذکر کرد و برای آن شواهدی از فقه آورد. هر دو از شاگردان سید فشارکی بودند. (فوائد الاصول، الجزء ۳، تعلیقات الشیخ ضیاء الدین العراقي) این به این معنا نیست که او مقلد آنها بود، بلکه از افکار و آرایشان تأثیر پذیرفته بود.

۳. استاد میرزای نائینی به فلسفه مسلط بود، زیرا آن را نزد حکیم جهانگیرخان قشقایی آموخته بود. از این رو، می‌بینیم که در برخی مسائل اصولی تحت تأثیر فلسفه بود. او جواز اجتماع امر و نهی را بر این اساس بنا کرد که ترکیب ماده و صورت، ترکیبی انضمامی است، نه اتحادی، و بر این اساس گفت که ترکیب نماز با غصب، انضمامی است نه اتحادی، پس متعلق امر از متعلق نهی جدا است.

۴. او در موضوعات متعددی از نظریه شیخ انصاری حمایت می‌کرد و از این رو اشکالاتی که بر شیخ وارد شده بود را نقض می‌کرد.

۵. مطالعه او در مسائل اصولی با فروع مرتبط بر آنها آمیخته بود، و از این رو درس هایش در اصول از حالت قواعد خشک و بی‌فایده خارج شد و دانشجویان در فروع و کاربردها از آن بهره بردند.

۶. استاد فقید نسبت به شاگردان و حاضران در درس‌هایش مانند پدری مهربان به فرزندانش بود. به همین دلیل، بخش بزرگی از درس‌های او به قلم شاگردانش منتشر شد.

۷. مطالعه زندگی میرزا، کارهایش، افکارش و آنچه بنیان گذاشت و ابداع کرد، نشان می‌دهد که او یک فرد عادی نبود. خداوند درباره پیامبرش ابراهیم^{علیه السلام} فرمود: ﴿اِنَّ اِبْرٰهٖمَ كَانَ اَمَٔةً﴾ (اعراف/۱۲۰). او کارهایی انجام داد که تنها جمع برجستگان می‌توانند انجام دهند. از این رو، سفر زندگی او سفر فیک فرد عادی نبود. شاعر می‌گوید:

وما کان قیْسَ هُلْکَه هُلْکَ واحد ولکنه بنیان قوم تهّدما

از شمار دو چشم یک تن کم واز شمار خرد هزاران پیش

• **ختم‌نامه مسک**

مدیر حوزه علمیه در سال گذشته آثار و علوم به‌جا مانده از مؤسس حائری^{رحمه‌الله} را احیا کرد و بدین‌سان احیاگر آثار و متأثر شد. از این رو، از او می‌خواهیم که همین کار را درباره سید طائفه، آیت‌الله‌العظمی محمدحسین پروجردی^{رحمه‌الله}، با اذن خداوند سبحان انجام دهد...

حجت‌الاسلام والمسلمین درایتی

علامه نائینی با ابداع مدرسه‌ای فکری، پیوند نظریه و عمل فقهی را برقرار کرد

برقرار سازد که آثار آن در مکاتب فکری بعدی حوزه‌های علمیه مشهود است.

تأسیس مدرسه فکری اصولی و انسجام درونی آراء

حجت‌الاسلام والمسلمین درایتی در ادامه، با اشاره به انسجام فکری مکتب محقق نائینی گفت: منظور از مدرسه فکری، نظامی منسجم از اندیشه‌ها و مبانی است که میان اجزای آن هماهنگی و ارتباط درونی وجود دارد.

وی تأکید کرد: علامه نائینی نه‌تنها در هر مسأله اصولی صاحب‌نظر بود، بلکه میان آراء و انظار خویش، انسجامی دقیق برقرار کرده بود؛ این هماهنگی درونی موجب شد که آرای او در علم اصول، هم از استحکام منطقی برخوردار باشد و هم در سایر عرصه‌های فقه و اندیشه قابل التزام و استفاده گردد.

به‌گفته وی، مرحوم نائینی هندسه علم اصول را به‌درستی شناسایی کرده و می‌دانست که این دانش بر چه شالوده‌ای بنا

شده است و باید چه رابطه‌ای میان قواعد مختلف آن برقرار شود.

این انسجام ساختاری، او را در شمار مؤسسان مکتب اصولی قرار داده و روشمندی آثار وی، نشان از عمق و روش‌مندی کم‌نظیر او در تحلیل مسائل پیچیده علمی دارد.

کاربردی‌سازی قواعد اصولی و نقش آیت‌الله نائینی در پیوند نظریه و عمل فقهی

حجت‌الاسلام والمسلمین درایتی، با اشاره به ویژگی سوم علامه نائینی گفت: آنچه ایشان را ممتاز کرده، توجه ویژه او به کاربردی‌سازی قواعد اصولی در روند استنباط فقهی است. وی خاطرنشان کرد: علامه نائینی با تشخیص خلأ میان حوزه نظری علم اصول و عرصه عملی فقه، توانست قواعد اصولی را از حالت انتزاعی صرف خارج سازد و آن‌ها را به ابزار استدلال فقهی نزدیک کند. او با معیارسازی برای بهره‌گیری از نتایج اصولی در قیاس استنباط، زمینه استفاده مؤثر از مباحث نظری در تصمیمات فقهی را فراهم کرد و بدین‌سان علم اصول را از حدود نظری محض به حوزه عمل و کاربرد منتقل نمود.

حجت‌الاسلام والمسلمین درایتی تصریح کرد: این شیوه نائینی بیانگر آن است که وی به‌عنوان اصولی‌ای متفکر و آینده‌نگر، توانست پیوند میان نظریه و عمل را در علم اصول برقرار سازد و الگوی ماندگاری از ترکیب عقلانیت و فقاہت در تاریخ حوزه‌های علمیه برجای بگذارد.

این استاد حوزه علمیه مشهد در ادامه سخنان خود، با اشاره به کاربردسازی زیبایی مباحث اصولی در فقه از سوی مرحوم آیت‌الله نائینی، اظهار کرد: آن مرحوم در تبدیل قواعد کلی اصولی به مباحث قابل استفاده در عملیات استنباط فقهی، رویکردی دقیق و معیارپردازانه داشته است. وی بیان کرد: گرچه

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله محمدمهدی شب‌زنده‌دار در افتتاحیه کنگره میرزای نائینی، با اشاره به شخصیت علمی و معنوی این عالم فقید، ایشان را نمونه‌ای برجسته از توازن میان علم، تحقیق، اثرگذاری و خشیت الهی معرفی کرد و گفت: پذیرش مرجعیت، نزد محقق نائینی صرفاً بر اساس وظیفه و مسئولیت بود، نه حب ریاست یا شهرت.

دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه ادامه داد: این کنگره با حضور علمای برجسته و علاقه‌مندان به حوزه، فرصتی برای بررسی شخصیت علمی و معنوی محقق نائینی رحمته‌الله علیه فراهم کرد.

وی با اشاره به خشیت الهی و تقوای علمی علامه نائینی، افزود: محقق نائینی رحمته‌الله علیه نه‌تنها در علم اصول و تحقیق و پیشرفت علمی برجسته بود، بلکه در حوزه فضیلت‌های اخلاقی و تقوای نیز الگویی کم‌نظیر بود. این خشیت و تقوای علمی رابطه مستقیم با ارتقای فهم دینی و تعمیق دین در زندگی انسان‌ها دارد و او در همه مراحل، این آموزه‌ها را در رفتار عملی خود به نمایش گذاشت. آیت‌الله شب‌زنده‌دار، با نقل بخشی از نامه‌ها و نوشته‌های محقق نائینی رحمته‌الله علیه، گفت: در نامه‌ها و مناجات‌های ایشان با اساتید و بزرگان، ایشان به‌صراحت اعلام می‌کند که پذیرش مرجعیت صرفاً بر اساس وظیفه و تکلیف الهی بوده و نه حب ریاست یا شهرت. ایشان می‌گوید: پروردگار می‌داند که من مرجعیت را تنها زمانی پذیرفتم که این وظیفه را بر خود لازم دیدم و این تصمیم، مبتنی بر عشق به مسئولیت و تقوای علمی بود.

وی در ادامه خاطرنشان کرد: محقق نائینی رحمته‌الله علیه در امور مالی و معیشتی خود نیز ساده‌زیست بود و از منابع شخصی برای رفع نیازها و تعلیم شاگردان بهره می‌برد و هرگز در پی منافع شخصی یا قدرت دنیوی نبود. این رفتار ایشان نشان‌دهنده همزمانی علم، مسئولیت و خشیت الهی است که نمونه‌ای بی‌بدیل برای نسل امروز حوزه و جامعه علمی به‌شمار می‌رود.

محقق نائینی نمادی از علم،

خشیت و مسئولیت‌پذیری در مرجعیت

آیت‌الله شب‌زنده‌دار با اشاره به اخلاق و فضائل

علمی این عالم فقید، ایشان را نمونه‌ای برجسته از توازن میان دانش، خشیت الهی و مسئولیت‌پذیری در مرجعیت معرفی کرد و گفت: پذیرش مرجعیت نزد محقق نائینی رحمته‌الله علیه صرفاً بر اساس وظیفه و تقرب به خداوند بوده و نه به‌دلیل حب ریاست یا شهرت؛ لذا پس از پذیرش مرجعیت، همچنان زندگی ساده و با تقوای خود را حفظ کرد و هیچ‌گاه دچار دل‌بستگی به منافع مادی یا مقام نشد. ایشان بخش قابل توجهی از عوائد خود را برای رفع نیازها و تعلیم شاگردان اختصاص داد و در عین حال، خشیت و مراقبت از مسیر دینی را همواره رعایت می‌کرد.

وی افزود: یکی از ویژگی‌های برجسته ایشان، تجربه و مراقبت در پاسخ به استفتائات و مسائل علمی بود. حتی وقتی در اصول فقه یا پاسخ به سؤالات می‌توانستند، به‌صورت سریع و قاطع حکم دهند با احتیاط و تدقیق عمل می‌کردند و جرأت نمی‌کردند، بدون بررسی دقیق، حکم صادر کنند. این رفتار نشان‌دهنده تعهد به اصول علمی و اخلاقی و همچنین احترام به مقام دینی دیگران بود.

عضو فقهای شورای نگهبان ادامه داد: گریه‌های عمیق ایشان در سجده‌ها و راز و نیازهای شبانه، بیانگر خشیت و تقوای عمیق او بود. این خشیت نه‌تنها در رفتار شخصی، بلکه در تمام اقدامات علمی و تدریس ایشان نمایان بود؛ چه در نوشتن، چه در تدریس، چه در اداره جلسات علمی و چه در پذیرش شاگردان.

دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه افزود: محقق نائینی رحمته‌الله علیه نمونه‌ای از الگوهای مطمئن و قابل اتکا برای حوزه‌های علمیه است. همه تلاش‌ها، تألیفات و درس‌های ایشان بر اساس وظیفه و تقرب به خداوند بود و نسل امروز، می‌تواند از این رفتار و منش، الگویی کامل برای علم و تقوا در مسیر دین و جامعه بیاموزد.

شاگردپروری و رعایت تقوای علمی

شاخصه بزرگ علماست

آیت‌الله شب‌زنده‌دار در ادامه، به اهمیت شاگردپروری و رعایت تقوای علمی در حوزه‌های علمیه پرداخت و گفت: علما همواره تنها به

خشیت الهی رمز فهم عمیق

دین در سیره علمی و عملی

میرزای نائینی رحمته‌الله علیه بود

دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه با تجلیل از جایگاه علمی و اخلاقی مرحوم میرزای نائینی گفت: محقق نائینی در کنار قله‌های علم و نوآوری در دانش اصول، از مرتبه‌ای بالاتر یعنی خشیت الهی و تقوای عمیق برخوردار بود؛ خشیتی که سرچشمه فهم درست دین و الگوی ماندگار برای حوزویان است.

رضایت خدا و تحصیل علم اهتمام داشتند، نه جلب جمعیت و شهرت شخصی. این بزرگان الگویی ارزشمند برای حوزه‌های مبارکه هستند.

وی با اشاره به ویژگی‌های شخصیتی استادان بزرگ حوزه افزود: یکی از امتیازات بارز این بزرگان، تربیت شاگردان برجسته بود؛ شاگردانی که خود در علم و عمل، الگوی دیگران می‌شدند. توجه به شاگردپروری، رعایت تقوای علمی و اهتمام به رضایت الهی، باید سرلوحه کار همه طلاب و اساتید حوزه باشد؛ چراکه این ارزش‌ها ماندگار و شاخص واقعی بزرگی برای علما هستند.

تجربه‌شاگردی و انتخاب درس استاد

شاخصه مکتب‌داری حوزه‌است

آیت‌الله شب‌زنده‌دار در ادامه، به‌اهمیت انتخاب درس استاد و تداوم حضور در محضر بزرگان حوزه پرداخت و گفت: بزرگان همواره تأکید داشتند که طلاب باید با دقت، استعداد و ظرفیت خود را برای بهره‌برداری از دروس استادان بسنجند و صرف حضور کوتاه‌مدت در کلاس کافی نیست.

وی افزود: آیت‌الله خویی رحمته‌الله علیه می‌فرمود: آیت‌الله سید محمدتقی خوانساری رحمته‌الله علیه حق بسیاری بر گردن من داشتند. در ابتدا در درس آیت‌الله میرزای نائینی رحمته‌الله علیه شرکت نمی‌کردم؛ اما ایشان بر استعداد بالای من تأکید داشت و پیشنهاد کردند که در این درس حضور پیدا کنم. پس از یک ماه حضور در درس، وقتی ایشان به استعداد برجسته من پی برد، مرا تشویق کرد که در درس میرزا شرکت کنم. میرزا در تدریس شیوه‌ای خاص داشت و مطالب را به‌صورت تدریجی و همراه با تکرار ارائه می‌کرد تا شاگردان با فهم عمیق آن را بیاموزند. ایشان تأکید کرد که حداقل شش ماه در کلاس حضور داشته باشم تا بتوانم به‌طور کامل از درس بهره‌برداری کنم. گاهی ما طلبه‌ها در یادگیری صبور نبودیم؛ در درس باید صبر کنیم تا بتوانیم به فهم عمیق و کامل برسیم.

آیت‌الله شب‌زنده‌دار ادامه داد: این تجربه نشان می‌دهد که نباید عجله کرد و حضور کوتاه‌مدت را ملاک فهم یا استفاده از درس استاد قرار داد. حضرت امام رحمته‌الله علیه نیز در نامه‌ای به فرزندان‌ش حاج احمدآقا توصیه کرده بودند که ابتدا چند درس را

تجربه کند و تنها در صورتی که از آن درس بهره‌مند شد، برآن مستقر شود.

وی تأکید کرد: شاگردان باید با صبر و دقت، استاد مناسب و درس مفید را انتخاب کنند و فرصت کافی برای فهم و انتقال علوم در محضر استادان فراهم شود. این رویکرد، شاخص واقعی مکتب‌داری و استمرار در علوم حوزوی است.

شرط حضور طلاب در جلسات علمی

استعداد و تسلط بر درس استاداست

آیت‌الله شب‌زنده‌دار، با اشاره به آموزه‌های محقق نائینی و میرزا شیرازی رحمته‌الله علیه، معیارهای حضور طلاب در جلسات علمی و تقریرات اساتید را تشریح کرد و گفت: حضور در این جلسات، نیازمند استعداد علمی و تسلط بر درس استاد است.

دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه اظهار کرد: محقق نائینی رحمته‌الله علیه در پاسخ به پرسش‌هایی درباره واجب‌بودن حضور طلاب در جلسات علمی، به معیارهای مهمی اشاره کرده‌اند. ایشان با استناد به توصیه‌های میرزا شیرازی رحمته‌الله علیه بیان کردند که طلاب باید در محدوده سنی مشخص و دارای استعداد کافی برای فراگیری باشند تا بتوانند، مطالب استاد را به‌درستی درک کنند و تقریر نمایند. استاد حوزه علمیه قم ادامه داد: طبق توصیه‌های این بزرگان، حضور در جلسات علمی و تقریرات اساتید برای طلابی که بین ۲۰ تا ۳۰ سال سن دارند و از استعداد کافی برخوردارند، واجب است و این امر، موجب تسلط بیشتر بر درس و ارتقای دانش علمی آنان می‌شود. کسانی که هنوز در این محدوده سنی یا از استعداد لازم برخوردار نیستند، لازم نیست در این جلسات شرکت کنند.

آیت‌الله شب‌زنده‌دار همچنین خاطرنشان کرد: این معیارها برای تضمین کیفیت آموزش و حفاظت از محتوای علمی است و همچنین احترام به زحمات استادان و مراجع عالی‌رتبه را تضمین می‌کند.

دبیر شورای عالی حوزه‌های علمیه در پایان

گفت: از همه عزیزانی که از داخل و خارج برای

شرکت در این کنگره حضور یافته‌اند، تشکر و

قدردانی می‌کنیم.

مقاومت و پیوند دین و سیاست است

مدیر حوزه علمیه خراسان، نقش میرزای نائینی رحمته‌الله علیه را در بنیان‌گذاری اندیشه سیاسی نوین شیعه برجسته دانست و گفت: علامه نائینی از پیشگامان فقه مقاومت در برابر استعمار بود و دفاع از پیوند دین و سیاست را نه در چارچوب جدل‌های فلسفی، بلکه در عرصه عمل اجتماعی تبیین کرد. دوستی و هم‌فکری او با سید جمال‌الدین اسدآبادی و همکاری‌اش با میرزای شیرازی در جنبش تحریم تنباکو، ریشه اندیشه سیاسی او شد و در جریان مشروطه، به‌عنوان مشاور فکری آخوند خراسانی، نقش راهبردی ایفا کرد. کتاب ارزشمند «تنبیه‌الامه و تنزیه‌المله» موضوع حکومت‌دینی و عدالت اجتماعی را با بیانی روشن در حمایت از مشروطه اسلامی عرضه کرد و از همین رو، یکی از استوارترین متون فکری در تبیین مبانی حکومت ولایی به زبان فارسی شناخته می‌شود.

حجت‌الاسلام والمسلمین خیاط در ادامه افزود: زمان‌شناسی محقق نائینی

رئیس

دبیرخانه کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی

تشریح جزئیات فعالیت‌های

علمی و پژوهشی دبیرخانه

دکتر مرتضی توکلی، رئیس دبیرخانه کنگره بین‌المللی علامه میرزای نائینی، با ارائه گزارشی از روند شکل‌گیری و فعالیت‌های این دبیرخانه، اظهار کرد: دبیرخانه کنگره از بهمن‌ماه سال ۱۳۹۹ با ابلاغ مدیر محترم حوزه‌های علمیه تأسیس و آغاز به کار کرد. در ابتدا شورای علمی و شورای اجرایی در دبیرخانه شکل گرفت و ذیل شورای علمی، پنج کمیته تخصصی فعالیت خود را شروع کردند که عبارت بودند از کمیته فقه و اصول، مبانی کلامی و قرآن و حدیث و آیات و احکام، سیره و زندگینامه و اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی.

ارسال ۲۰۰ مقاله به دبیرخانه و پذیرش نهایی ۷۰ مقاله
وی در ادامه گفت: در طول حدود چهار سال از تأسیس دبیرخانه و پس از انتشار فراخوان اولیه، بیش از ۲۰۰ مقاله و چکیده به دبیرخانه ارسال شد که از میان آن‌ها ۷۰ مقاله مورد پذیرش قرار گرفت و در نشریات علمی و پژوهشی معتبر به چاپ رسید. مجموعه مقالات نیز در پنج جلد منتشر گردیده و در کنگره رونمایی خواهد شد.

برگزاری بیش از ۳۰ نشست علمی

مناظره و کرسی‌های ترویجی

رئیس دبیرخانه کنگره بین‌المللی مرحوم میرزای نائینی با اشاره به برگزاری نشست‌های علمی گفت: بیش از ۳۰ نشست علمی، مناظره و کرسی‌های ترویجی در مراکز و مؤسسات و نهادهای همکار کنگره برگزار شده است که عمدتاً در شهر قم و بعضاً در مشهد، اصفهان و برخی نشست‌ها نیز در خارج از کشور انجام شد. موضوعات این نشست‌ها پیرامون علوم سیاسی، فقه، اصول و اندیشه‌های اجتماعی مرحوم نائینی مورد بررسی قرار گرفت.

توکلی افزود: دو پیش‌نشست علمی نیز برای این کنگره پیش‌بینی و برگزار شد؛ نخستین پیش‌نشست در زادگاه مرحوم علامه نائینی، شهر نائین در سال ۱۴۰۱ با سخنرانی آیت‌الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه کشور برگزار شد. پیش‌نشست دوم نیز به‌تازگی در اصفهان و با پیام بسیار مهم آیت‌الله‌العظمی مظاهری از سوی حوزه علمیه اصفهان برگزار شد که از نشست‌های شاخص این کنگره بود.

شعار محوری کنگره؛ «میرزای نائینی؛

استوانه فقاقت، معنویت و سیاست»

وی «میرزای نائینی؛ استوانه فقاقت، معنویت و سیاست» را شعار محوری این کنگره عنوان کرد و افزود: همچنین برگزاری این کنگره در آستانه سالروز ارتحال علامه میرزای نائینی که در ۲۶ آذرماه می‌باشد بر اهمیت و بار معنوی آن افزوده است.

انتشار ۴۷ جلد مجموعه آثار کنگره

رئیس دبیرخانه کنگره بین‌المللی مرحوم میرزای نائینی در ادامه به معرفی آثار منتشرشده پرداخت و گفت: در مجموع ۴۱ جلد موسوعه از آثار این فقیه نامدار منتشر شده است که شامل ۴۰ جلد آثار و تقریرات علمی ایشان و یک جلد ویژه زندگینامه با عنوان «استوانه فقاقت» است. همچنین ۶ جلد مجموعه مقالات و چکیده‌ها و ۱ جلد کتاب با عنوان «مجتهد زمانه» که تلخیصی از زندگینامه مرحوم نائینی است، تهیه و در اختیار قرار خواهد گرفت.

حجت‌الاسلام والمسلمین خیاط

میرزای نائینی پیشگام تبیین فقه مقاومت و بنیان‌گذار اندیشه سیاسی نوین شیعه است

نائینی رحمته‌الله علیه را در سطح حوزه‌های علمیه منطقه و جهان تشیع زنده نگاه می‌دارد و مسیر آینده را برای همکاری‌های علمی و تمدنی میان عالمان و مراکز پژوهشی هموار می‌سازد.

وی با اشاره به نتایج علمی این کنگره خاطرنشان کرد: به‌برکت تلاش‌های محققان در چارچوب این کنگره، بیش از چهل و یک جلد از مجموعه آثار مکتوب آن عالم ربانی گردآوری و منتشر شده است؛ آثاری که در سال‌های اخیر کمتر مورد توجه قرار داشت و اکنون می‌تواند چراغ راه پژوهشگران فقه سیاسی و اجتماعی در حوزه‌های علمیه باشد.

حجت‌الاسلام والمسلمین خیاط در پایان ضمن تقدیر از همه استادان، پژوهشگران و نهادهایی که در برگزاری این آیین علمی نقش‌آفرینی کرده‌اند، اظهار امیدواری کرد: «راه میرزای نائینی» به‌عنوان میراث‌دار سنت عقلائی، مجاهدانه و مردمی حوزه‌های علمیه، الهام‌بخش نسل جدید عالمان دین در مسیر احیای تمدن نوین اسلامی باشد.

و درک او از تحولات فکری و فرهنگی دوران خود، ممتاز و درس‌آموز است. در روزگاری که جهان اسلام درگیر چالش‌ها و انحرافات گوناگون بود، او پرچم‌دار تعامل میان فقاقت و حکمت عملی شد و با طرح مباحث نو در مشروعیت قدرت دینی، بن‌مایه‌های نظری تمدن اسلامی معاصر را پایه‌گذاری کرد. برگزاری همایش‌هایی از این دست، نه یک عمل تشریفاتی، بلکه یک ضرورت معرفی و تاریخی برای بازشناسی میراث علمی عالمان مؤسس والهام‌بخش است.

پیوند قم، نجف و مشهد؛ میراث

ماندگار کنگره نائینی‌است

مدیر حوزه علمیه خراسان، ارزش دیگر این کنگره را در ایجاد همگرایی میان مراکز اصلی علم و اندیشه شیعی دانست و تصریح کرد: یکی از جلوه‌های معنوی این مراسم، پیوند دوباره میان سه حوزه بزرگ قم، نجف و مشهد است. این ارتباط علمی، فکری و انسانی، سرمایه‌ای ارزشمند برای امت اسلامی به‌شمار می‌آید که استمرار اندیشه فقاقتی و سیاسی میرزای

برجسته‌ترین چهره‌های فکری و سیاسی سده‌های اخیر شیعه به‌شمار می‌آید، خاطرنشان کرد: زندگی پرفراز و نشیب جهادی این عالم بزرگ، تجسم تعادل میان سنت اصیل دینی و نوآوری‌های تحول‌آفرین اوست. ایشان استوانه‌ای رفیع در مکتب فقاقت نجف و از شاگردان برجسته شیخ انصاری رحمته‌الله علیه بود که با آثار

آیت‌الله سیداحمد خاتمی، عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری، در آیین اختتامیه این کنگره در مشهد مقدس، با اشاره به ابعاد گسترده شخصیت علمی و معنوی آن فقیه سترگ، گفت: میرزای نائینی رحمه‌الله نه‌تنها در قله فقا‌هت و اصول، بلکه در قله معنویت و سیاست نیز جایگاهی بی‌بدیل دارد و آثار علمی او از زوایای گوناگون، مایه افتخار حوزه‌های علمیه است.

به گزارش خبرگزاری حوزه، وی با بیان اینکه سخن گفتن از میرزای نائینی، سخن از یک منظومه کامل فکری و فقهی است که تا امروز، الهام‌بخش فق‌ها و اندیشمندان امت اسلامی است، اظهار کرد: در مجموعه آثار آن‌مرحوم، گران‌سنگ‌ترین مباحث فقهی و اصولی با بیانی دقیق و منسجم ارائه شده است و انصافاً میرزای نائینی فقیه پهلوانی است که در میدان علم و اجتهاد قهرمانانه کار کرده است.

قله فقا‌هت و اصول؛

علامه نائینی به‌مثابه مجدد علم اصول

عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری، با تأکید بر اینکه میرزای نائینی رحمه‌الله در قله فقا‌هت، از برجسته‌ترین علمای قرن خود محسوب می‌شود، گفت: آثار مهم او در زمینه عبادات و معاملات، از جمله مباحث احکام خل، قواعد فقهی، کتاب حج و آثار مرتبط با معاملات و مکاسب، نمونه‌ای از عمق فقهی این عالم بزرگ است.

عضو فق‌های شورای نگهبان خاطرنشان کرد: محقق نائینی با نگاه اجتهادی و جامع، قواعد فقهی را به‌گونه‌ای طرح کرد که جنبه کاربردی آن در زندگی دینی و اجتماعی آشکار است.

آیت‌الله خاتمی در ادامه، به حوزه علم اصول پرداخت و افزود: میرزای نائینی در قله دوم، یعنی علم اصول، صاحب پایه‌گذاری مکتبی نو است که بعدها بسیاری از اصولیون از آن الهام گرفتند. ایشان اصول را هم‌تراز فقه دانست و مسائلی را مطرح کرد که مستقیماً با عرصه فقه مرتبط است. تقریرات دوره اول درس او در «فوائد‌الاصول» با تقریر آیت‌الله میرزاهاشم آملی رحمه‌الله و تقریرات دوره دوم، اسناد متقن این جایگاه علمی است. به‌تعبیر آیت‌الله شیخ جواد تبریزی رحمه‌الله، «اصول میرزای نائینی دیوار به دیوار فقه است»؛ یعنی عملاً هر بحث اصولی وی در خدمت استنباط فقهی قرار دارد.

قله معنویت و سیاست؛ علامه نائینی

به‌عنوان الگوی پیوند عقلانیت دینی با عمل اجتماعی

آیت‌الله خاتمی در بخش دیگری از سخنان خود، با اشاره به قله معنویت میرزای نائینی اظهار کرد: این فقیه بزرگ در سلوک عرفانی و تهذیب نفس نیز ممتاز بود. آیت‌الله بهجت رحمته‌الله نقل می‌کرد که وقتی تازه وارد کربلا شده بود و از پیش‌نماز مسجد پرسید، گفتند: آقای نائینی است؛ دیدم نمازش چنان حالت خشوع و لرزشی دارد که نشانه عمق ارتباط او با حق است. میرزای نائینی از شاگردان برجسته ملاحسینقلی همدانی و مرتبط با عرفای واصل عصر خویش بود و در همان مسیر تربیت نفوس و تزکیه اخلاقی حرکت می‌کرد.

عضو فق‌های شورای نگهبان افزود: قله چهارم شخصیت میرزای نائینی، قله تربیت شاگردان است. درس ایشان جایگاه طلاب مبتدی و متوسط نبود؛ بلکه مراجع و علمای برجسته‌ای همچون میرزاحسن بجنوردی، آیت‌الله خوئی، آیت‌الله میلانی و دیگر بزرگان از درس او بهره می‌بردند و این، نشان از وسعت علمی و تربیتی آن‌مرحوم دارد.

عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری در ادامه، با اشاره به نقش تاریخی میرزای نائینی در عرصه سیاست و بیداری اسلامی، گفت: میرزای نائینی صاحب مکتب سیاسی و نظریه‌پرداز امت اسلامی است. او از نزدیک با سید جمال‌الدین اسدآبادی مرآوده داشت و در نهضت تنباکو در کنار میرزای شیرازی رحمته‌الله حضور یافت. در نهضت مشروطه مشاور مرحوم آخوند خراسانی رحمته‌الله بود و بیانیه‌های سیاسی آن دوره به قلم وی نگاشته می‌شد. همچنین در جهاد علیه

میهمانان بین‌الملل کنگره علامه میرزای نائینی رحمه‌الله، با حضور در سازمان مرکزی جامعه‌المصطفی، با حجت‌الاسلام والمسلمین عباسی دیدار کردند.

به گزارش خبرگزاری حوزه، حجت‌الاسلام والمسلمین عباسی در این دیدار، با خوش‌آمدگویی به میهمانان بین‌الملل کنگره میرزای نائینی، اظهار کرد: حوزه‌های علمیه ماهواره محل پرورش شخصیت‌های درخشان و تأثیرگذار در مسیر علمی بوده‌اند. علامه نائینی رحمته‌الله یکی از چهره‌های ماندگار تربیت‌یافته در حوزه علمیه و مایه افتخار همه ماست. امیدواریم جامعه‌المصطفی نیز محلی برای پرورش چنین علمای اثرگذار و ماندگار باشد.

رئیس جامعه‌المصطفی در ادامه، به معرفی این نهاد علمی به‌عنوان امتداد بین‌المللی حوزه علمیه پرداخت و گفت: پس از انقلاب اسلامی، اقبال گسترده‌ای میان جوانان دنیا برای حضور در حوزه علمیه رخ داد و به‌همین جهت در همان سال‌های نخست پیروزی انقلاب، این نهاد علمی شکل گرفت و پس از طی مراحل مختلف، به‌شکل کنونی به فعالیت علمی خود در ابعاد بین‌المللی ادامه می‌دهد.

وی با اشاره به تحصیل ده‌ها هزار دانش‌پژوه از حدود ۱۳۰ ملیت مختلف در جامعه‌المصطفی، ابراز کرد: جامعه‌المصطفی رحمته‌الله با این تنوع ملیتی کم‌نظیر، به‌برکت انقلاب اسلامی، آرزوی دیرین علمای سلف ما برای نشر معارف ناب اسلامی و اهل‌بیتی در سراسر جهان را تحقق بخشیده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین عباسی، با اشاره به عضویت

آیت‌الله خاتمی

میرزای نائینی در اندیشه و عمل دین و سیاست را جدایی‌ناپذیر می‌دانست

عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری با تأکید بر اینکه حوزه علمیه خراسان از آغاز تا امروز پرچمدار انقلاب بوده است، گفت: این حوزه در تاریخ معاصر همواره پیشگام حرکت‌های انقلابی و مردمی بوده و امروز نیز با افتخار در کنار نظام اسلامی ایستاده است.

بیگانگان در کنار آیت‌الله عبدالله مازندرانی رحمته‌الله و در نهضت اسلامی ملت عراق، همگام با آیت‌الله سیدابوالحسن اصفهانی رحمته‌الله نقش‌آفرینی کرد. وی گفت: میرزای نائینی صاحب مکتب فکری و سیاسی است که توانست، دین را در متن اجتماع معنا کند و عقلانیت حوزوی را با معنویت و عمل سیاسی پیوند دهد؛ بدین‌سان، نام و اندیشه او همچنان زنده و الهام‌بخش مسیر تحول در حوزه‌های علمیه است.

آیت‌الله خاتمی اظهار کرد: در جمع علما، هنر در کم‌گویی است؛ زیرا انسان هرچه کمتر سخن بگوید، عقل خود را بیشتر نشان می‌دهد و این ویژگی در شخصیت مرحوم نائینی به‌خوبی مشهود است. او به‌جد معتقد بود که دین از سیاست جداشدنی نیست و در گفتار، رفتار و آثار علمی خویش، این پیوند را با متانت و عقلانیت اثبات کرد و در کتاب گران‌سنگ «تنبيه‌الامة وتنزيه‌المله» با استناد به قرآن کریم و نهج‌البلاغه، تفسیر دقیق و علمی از اسلام سیاسی ارائه داده است. شهید مطهری رحمته‌الله نیز بر همین اساس تصریح می‌کند که هیچ‌کس به‌اندازه علامه نائینی رحمته‌الله، موفق به تبیین مبانی سیاسی و اجتماعی اسلام در قالب استدلال و استشهدا قرآنی و علوی نشده است.

عدالت، محور اندیشه میرزای نائینی در برابر استبداد

عضو فق‌های شورای نگهبان ضمن تحلیل دیدگاه میرزای نائینی درباره مشروطه‌خواهی، تأکید کرد: هدف این عالم ربانی، نه آزادی به هر قیمت، بلکه تحقق «عدالت» و مبارزه با «ظلم» بود

رئیس جامعة المصطفی العالمیه

تنها رقیب گفتمانی تمدن مادی، گفتمان اسلام ناب و انقلاب اسلامی است

اهل‌بیت علیهم‌السلام در سطح جهانی را ضروری‌تر از هر زمان دیگری

دانست و گفت: در این زمینه هرچند تاکنون گام‌های خوبی برداشته شده است، اما همچنان عقب هستیم و باید کار بسیار بیشتری برای رسیدن به نقطه مطلوب انجام گیرد.

عضو مجلس خبرگان رهبری، با اشاره به وقوع یک صف‌بندی تمدنی و گفتمانی در عالم، اظهار کرد: در یک سوی این تقابل، گفتمانی در عالم حضور دارد که خود را تنها‌فکر و گفتمان مسلط بر عالم می‌داند و بنا دارد، هیچ گفتمان دیگری را در برابر خود نپذیرد که از آن به‌عنوان تمدن مادی سلطه‌جوی غربی یاد می‌نماییم که البته تنها به مغرب زمین اختصاص ندارد.

وی ادامه داد: در برابر این فکر، تنها یک گفتمان در عالم وجود دارد که ادعای می‌دارد، می‌تواند یک گفتمان تمدنی جدید و نظام تازه زندگی به بشریت ارائه نماید. این گفتمان، اسلام ناب با قرائت اهل‌بیتی است که انقلاب اسلامی امروز پرچمدار آن است. تمدن غربی هرچند به‌دلیل روحیه سلطه‌جوی خود به دنبال حذف رقبای اقتصادی، سیاسی و نظامی خود نیز هست؛ اما آنها را به‌عنوان رقیب تمدنی و گفتمانی خود نمی‌شناسد.

تنها رقیب گفتمانی تمدن مادی، گفتمان اسلام ناب و انقلاب

میرزای نائینی صاحب مکتب فکری

و سیاسی است که توانست، دین را

در متن اجتماع معنا کند و عقلانیت حوزوی را

با معنویت و عمل سیاسی پیوند دهد؛

بدین‌سان، نام و اندیشه او

همچنان زنده و الهام‌بخش مسیر تحول

در حوزه‌های علمیه است.

عدالت‌خواهانه بوده است. چنان‌که آیت‌الله سیدمحسن امین جبل‌عاملی رحمته‌الله و صاحب کتاب «معارف‌الرجال» نیز نقل کرده‌اند، علامه نائینی در این تصمیم، سیاست و تدبیر الهی را لحاظ کرد تا حقیقت تشیع سیاسی محفوظ بماند.

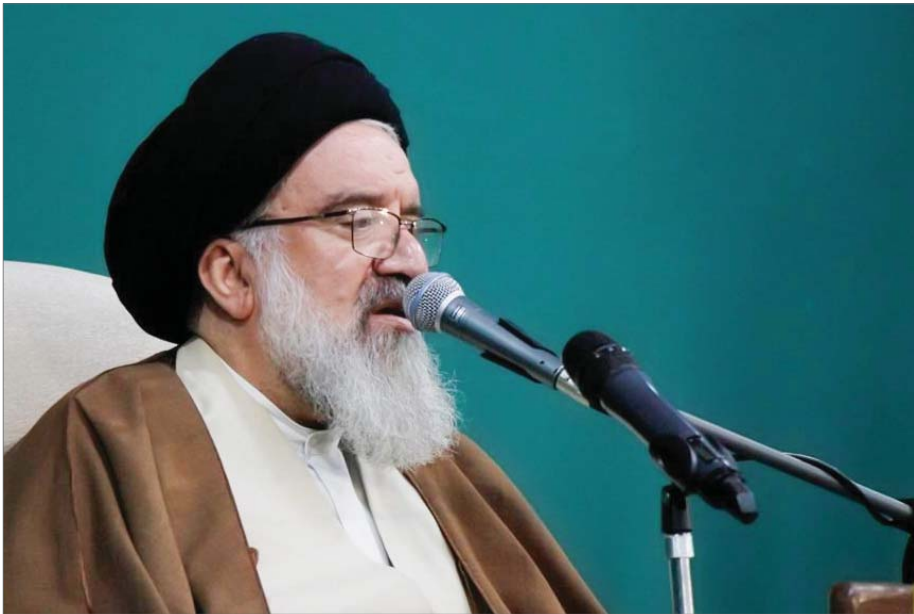
عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری تصریح کرد: از نظر میرزای نائینی، مبارزه با ظلم، مبنایی قرآنی و حدیثی دارد و جدایی آن از معارف دینی، بی‌معناست. میرزای نائینی رحمته‌الله با جمع‌آوری موقت کتاب خود، بر این نکته تأکید داشت که هدف علمای دین، هرگز قربانی‌شدن شیخ فضل‌الله با تقابل با مرجعیت نبوده؛ بلکه حفظ ارزش‌های الهی در ساحت حکومت و جامعه بود.

وی افزود: کتاب «تنبيه‌الامة» ابتدا در سال ۱۳۲۷ قمری در بغداد به پایان رسید و همان سال چاپ شد؛ به‌صورت هم‌زمان، در تهران شیخ فضل‌الله نوری رحمته‌الله در سیزدهم رجب به شهادت رسید و همین تقارن تاریخی، نشانگر عمق پیوند میان فکر و فداکاری در آن دوره است.

آیت‌الله خاتمی، با اشاره به فرمایش مقام معظم رهبری مبنی بر اینکه اندیشه میرزای نائینی، بذر حکومت اسلامی را در دل تاریخ شیعه کاشت، گفت: امام راحل عظیم‌الشأن رحمته‌الله این اندیشه را «تکمیل‌شده تنبیه‌الامة» دانست و ولایت فقیه را استمرار همان خط روشنگری معرفی کرد که امروز در پرتو زعامت آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای به شجره طوبه‌ای تبدیل شده است.

آیت‌الله خاتمی، با اشاره به سابقه درخشان حوزه علمیه خراسان در صیانت از ارزش‌های دینی و مبارزه با استبداد، تأکید کرد: این حوزه در تاریخ معاصر همواره پیشگام حرکت‌های انقلابی و مردمی بوده است.

وی با بیان اینکه ریشه بسیاری از قیام‌های دینی و اجتماعی از مشهد و خراسان آغاز شده است، یادآور شد: در سال ۱۳۱۴، هنگامی که استبداد

رضاخانی به ارزش‌های اسلامی تعرض کرد، بزرگان خراسان از جمله مرحوم آیت‌الله سیدحسین قمی، با صلابت و ایمان در برابر طغیان ایستادند، اعتراض کردند، تبعید شدند و در مسجد گوهرشاد برای حکم الهی حجاب تحصن نمودند؛ حرکتی که نقطه درخشان تاریخ روحانیت و نماد ایستادگی در برابر ظلم بود.

حوزه علمیه خراسان

پیشگام در دفاع از آرمان‌های انقلاب

امام جمعه موقت تهران، با تأکید بر اینکه حوزه علمیه خراسان از آغاز تا امروز پرچمدار انقلاب بوده، گفت: امروز نیز انتظار همین است؛ همان‌گونه که فرزند حوزه خراسان در خط مقدم دفاع از دین و نظام ایستاد و عالی عمل کرد، تاجایی که غربی‌ها این حکیم فرزانه را دوراندیش‌ترین رهبر جهان خطاب می‌کنند.

وی یادآور شد: انقلاب اسلامی امانتی الهی است که به دست ما سپرده شده و باید با شکر و عمل صالح از آن پاسداری کنیم؛ چنان‌که قرآن کریم می‌فرماید: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ خَلِيفَ فِي الْأَرْضِ لِنَتَقَرَّ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ (یونس، آیه ۱۴)

مدیریت الهی و معجزه‌آمیز

در دفاع مقدس دوازده‌روزه

آیت‌الله خاتمی در ادامه، با اشاره به وقایع اخیر جهان اسلام و جنگ دوازده‌روزه مقاومت، این رخداد را نمونه بارز مدیریت الهی و معجزه در عصر حاضر دانست و گفت: آنچه در این جنگ رقم خورد، تبلور وعده الهی بود که در همان روزهای نخست، رژیم صهیونیستی، دست تسلیم را بالا برد. وی اظهار کرد: بنا بر اعتراف مقامات غربی، حتی وزیر خارجه رژیم صهیونیستی ناچار شد، اعلام کند که جنگ تمام شده است؛ همین مسأله نشان‌دهنده اقتدار جبهه مقاومت و ضعف روزافزون دشمنان اسلام است.

عضو هیأت‌رئیسه مجلس خبرگان رهبری افزود: یکی از سران کشورهای عربی گفت: در چهارمین روز جنگ، نتانیاهو خواستار وساطت شده بود تا جنگ پایان یابد و مشخص شد که در همان روزهای ابتدایی، به‌تعبیر دقیق، «شق‌القمر» در عالم سیاست تحقق یافته بود.

وی در پایان با تشکر صمیمانه از حضور علما، زائران و تولیت آستان قدس رضوی، گفت: همان‌گونه که در گذشته حوزه علمیه مشهد با انقلاب همراه بود، امروز نیز با افتخار بیشتر در کنار نظام اسلامی ایستاده است و این همراهی، رمز بقا و بلندیگی اسلام ناب در جهان معاصر است.

اسلامی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین عباسی، منشأ اصلی همه خصومت‌های غرب با مسلمانان و جهان اسلام را نگرانی از همین رقابت تمدنی برشمرد و یادآور شد: نخست‌وزیر رژیم کودک‌کش صهیونیستی، بارها در سال‌های اخیر در سخنرانی‌های خود به‌روشنی گفته است، این رژیم جعلی در خط مقدم جبهه دفاع از تمدن مادی و استکباری غرب است. مسأله اصلی این درگیری‌ها، نزاعی تمدنی است که امروز شدت یافته است و این مواجهه راهبردی نباید مورد غفلت قرار گیرد.

وی توجه به یک رسالت بزرگ تمدنی، جهانی و تاریخی را تغییردهنده همه رویکردها و دیدگاه‌ها در حوزه‌های علمیه دانست و گفت: جامعه‌المصطفی رحمته‌الله نیز مانند انقلاب اسلامی، خویشتن را در مسیر تحقق یک تمدن جهانی، مسئول و نقش‌آفرین می‌داند. مقام معظم رهبری در سفری که به شهر قم داشتند، در دیدار با طلاب و فضلاء غیرایرانی تأکید فرمودند: شما در اینجا میهمان نیستید؛ بلکه صاحب خانه هستید. با این دیدگاه تمدنی است که مفهوم مرزهای جغرافیایی متحول می‌شود.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله شیخ حسن جواهری در کنگره میرزای نائینی، با بیان خاطرات و تحلیل‌های خود درباره زندگی و شخصیت علامه نائینی، تأکید کرد: میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه نه‌تنها فقیهی جامع و استاد اصول و فقه بود، بلکه سیاست‌ورزی هوشمند و مؤمن به ولایت فقیه، او را به الگویی بی‌بدیل برای مقابله با استبداد، ظلم و استعمار تبدیل کرده بود.

وی با یادآوری دوران تحصیل خود گفت: زمانی که در محضر اساتید و مجتهدان بزرگ همچون آیت‌الله خویی رحمه‌الله‌تعالیه حضور داشتیم، هرگاه از میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه سخن به میان می‌آمد، ارزش و عظمت شخصیت او برای همه مشهود بود.

حمایت از مشروطه و مقابله با استبداد داخلی

آیت‌الله جواهری با تأکید بر اینکه میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه با پایبندی به ولایت فقیه، سه محور اصلی را در زندگی سیاسی خود دنبال می‌کرد، به روش سیاسی و اجتماعی او پرداخت و ادامه داد: میرزای نائینی یکی از اعضای فعال هیأت علمای حامی حرکت مشروطه بود و این جنبش را از نظر فقهی و فکری هدایت می‌کرد. او بر این باور بود که ظلم حاکمان باید با تدوین قانون اساسی محدود شود و نظارت پنج نفر از علما بر مجلس نمایندگان، تضمین‌کننده عدالت و جلوگیری از استبداد خواهد بود.

مبارزه با استعمار و اشغال خارجی

وی افزود: با ورود نیروهای بریتانیایی به عراق در سال ۱۹۱۴ میلادی، میرزای نائینی با صدور اعلامیه جهاد، مخالفت خود را با استقرار استعمار اعلام کرد و با پایبندی به اصول اسلامی و دفاع از سرزمین‌های مسلمان، در مسیر مقابله با اشغالگری قدم برداشت. وی بر این باور بود که کشور مسلمان نباید تحت حکومت کفار قرار گیرد و مقاومت در برابر اشغالگران، وظیفه‌ای دینی و اجتماعی است.

تلاش برای استقلال عراق و حمایت از ملت مسلمان

آیت‌الله جواهری تصریح کرد: علامه نائینی رحمه‌الله‌تعالیه به‌شدت مخالف هرگونه دخالت بیگانگان در امور داخلی عراق بود و بر استقلال کشور تأکید داشت. او با تشکیل مجلس نمایندگان و نظارت علما بر آن، به دنبال ایجاد حکومتی مستقل و اسلامی بود. همین موضع‌گیری‌ها موجب شد که مقامات وابسته به بریتانیا و برخی حاکمان محلی، او و گروه همراهش را از این کشور اخراج کنند.

این استاد حوزه علمیه افزود: میرزای نائینی و دیگر بزرگان در مقابل استعمار و تسلط خارجیان بر بلاد اسلامی ایستادگی کردند. ایشان باور داشتند که جهان اسلام یکپارچه است و نباید میان کشورهای مسلمان فاصله مصنوعی ایجاد شود؛ همان‌طور که استعمارگران تلاش داشتند، ایران و عراق را از هم جداکنند.

آیت‌الله جواهری همچنین به سیره میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه در تعامل با قدرت‌های داخلی و خارجی اشاره کرد و گفت: ایشان حتی در

آیت‌الله جواهری

میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه

به اصل ولایت فقیه معتقد بود

آیت‌الله جواهری با اشاره به زندگی سیاسی و علمی این عالم برجسته، تأکید کرد: مرحوم نائینی با پایبندی به ولایت فقیه همواره در مقابل استبداد، ظلم و استعمار ایستاد و با تدبیر و نگاه واقع‌بینانه، مسیر علم و شریعت اسلامی را حفظ کرد.

آیت‌الله جواهری تصریح کرد: به‌طور مشخص، علامه نائینی هیچ‌گاه مشروعبت سلطنت مشروطه یا وراثتی را تأیید نکرد و هیچ‌گاه باور نداشت که ملت خود حاکم باشد. او به اصل ولایت فقیه معتقد بود؛ اما در شرایط عدم امکان اجرا، بر رد استعمار، مخالفت با استبداد و ایجاد دستور اساسی و مجلس تحت نظارت پنج نفر از علما تأکید داشت. این یک راهکار عملی بود، نه تغییر اصل ولایت فقیه.

این استاد حوزه علمیه درباره مبانی فقهی ولایت فقیه گفت: در مذهب امامیه دو اصل بنیادین وجود دارد: اول، ولایت معصوم بر امت و دوم در زمان غیبت، ولایت فقیه که جایگزین امام معصوم است و قدرت نهایی را دارد. طبق فقه امامیه، حدود، تعزیرات، قضا، سجون، مالیات، انفال، حفظ نظم و اجرای احکام شرعی، همه در اختیار فقیه است. وظیفه فقیه حفظ نظام و اجرای شریعت است و این نظریه از زمان شیخ مفید رحمه‌الله‌تعالیه تا علما بعدی مورد تأیید قرار گرفته است.

وی ادامه داد: حتی بزرگانی که پیش از مرحوم نائینی بر ولایت فقیه تأکید داشتند، در راه هدف خود جان دادند؛ افرادی چون مرحوم کرکی، شیخ کاشی، نراقی، صاحب جواهر، شهید صدر و صاحب‌العناوین رحمه‌الله‌تعالیه. حتی مقلدان نیز عمل به ولایت فقیه را لازم می‌دانند؛ مقلد مجتهد از مجتهد می‌پرسد: رسالت عملی شما چیست تا بر اساس آن عمل کنم؟ پاسخ این است که حدود، تعزیرات، انفال، حقوق شرعی و همه امور در اختیار فقیه است. این امر نشان می‌دهد که هرکسی، حتی اگر به ولایت حسبیه نیز معتقد باشد، به اجرای ولایت فقیه در عمل متعهد است.

این استاد حوزه علمیه افزود: میرزای نائینی در زندگی سیاسی خود همواره برای مقابله با ظلم، استبداد و دیکتاتوری در عراق و ایران کوشید. او همواره خود را در برابر خدا مسئول می‌دانست و اگر موفق به تحقق اهدافش نمی‌شد، تقصیر را به گردن دیگران نمی‌انداخت. نمونه بارز آن مخالفت با تکمیل سلطنت فیصل اول در عراق توسط انگلیسی‌ها بود؛ مرحوم نائینی تأکید می‌کرد که ابتدا باید اشغال پایان یابد و کشور عراق دولت مستقلی با پارلمان خود داشته باشد؛ به همین دلیل او و هشت‌تن از همراهانش از عراق تبعید شدند. آیت‌الله جواهری به جزئیات تبعید مرحوم نائینی اشاره کرد و گفت: هنگامی که مأموران، متن تبعید را برای مردم در کربلا می‌خواندند، مرحوم نائینی و همراهانش شاهد بودند که عشایر و مردم عراق به حمایت از او و همراهانش اقدام نکردند و هیچ اعتراض یا تظاهراتی شکل نگرفت. وقتی می‌بیند که مردم از او حمایت نمی‌کنند، تصمیم صحیح این است که به ایران بازگرد تا به مدیریت حوزه‌های علمیه و حفظ شریعت اسلامی بپردازد.

وی ادامه داد: مرحوم میرزای نائینی با بازگشت به حوزه‌های علمیه، تعهد داد در سیاست مستقیم دخالت نکند؛ اما در عین حال تشریع اسلامی صحیح مبتنی بر امانت را حفظ کرد. ایشان این کار را انجام داد تا فقه ناب امامیه باقی بماند و پایه علمی و شرعی دین همچنان پابرجا باشد؛ حتی اگر همه احکام در آن زمان به‌طور کامل اجرا نمی‌شد. مرحوم نائینی با این رفتار خود، از نظر دینی و شرعی مبزا بود و در مسیر حفظ دین و شریعت گام برداشت.

آیت‌الله جواهری در پایان گفت: میرزای نائینی بزرگ، از زمان تولد تا زمان جهاد و بازگشتش به حوزه‌های علمیه و تا لحظه ملاقات خداوند، نمونه کامل فقیه عادل و مدبر است که همواره برای حفظ دین و عدالت تلاش کرد و مسیر خود را با عمل و اخلاص طی نمود.

معاون بین‌الملل حوزه‌های علمیه عنوان کرد

تعامل حوزه‌های علمیه، ضرورتی برای جهان اسلام

را بر عهده دارند. از سوی عراق نیز، بیت آیت‌الله‌العظمی سیستانی، محور برنامه‌ریزی در نجف هستند. از نظر اجرایی نیز آستان‌های مقدس علوی و حسینی برگزاری این همایش را عهده‌دار خواهند بود.

برنامه زمان‌بندی چهار روزه در قم، مشهد، نجف و کربلا

حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی کوهساری در تشریح جزئیات برگزاری همایش گفت: این همایش در چهار روز برگزار می‌شود. نخستین روز پنج‌شنبه ۱ آبان در قم، روز دوم شنبه ۳ آبان‌ماه در مشهد مقدس خواهد بود و در ادامه، در روزهای ششم و هشتم آذرماه نیز برنامه‌ها در نجف و کربلا برگزار می‌شود. برگزاری این همایش در دو کشور و با مشارکت دو حوزه بزرگ قم و نجف، آن را به برنامه‌ای متمایز و اثرگذار تبدیل کرده است.

وی با اشاره به اهمیت همگرایی حوزه‌های علمیه گفت: تعامل میان حوزه‌های علمیه و عالمان دین، چه در میان علمای شیعه و چه در میان علمای جهان اسلام و حتی پیروان سایر ادیان، از ضرورت‌های امروز جهان است. تحولات سال‌های اخیر نشان داده که بسیاری از آرمان‌های انقلاب اسلامی، همچون حمایت از فلسطین، نقد تمدن غرب و بی‌اعتمادی به نهادهای مدعی حقوق بشر، امروز به گفتمانی جهانی تبدیل شده است.

حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی کوهساری افزود: از این‌رو، همایش میرزا نائینی رحمه‌الله‌تعالیه علاوه بر بزرگداشت یک عالم برجسته، نمادی از تعامل سازنده حوزه‌های قم و نجف و الهام‌بخش وحدت و همکاری میان علمای جهان اسلام است.

آیت‌الله شیخ جعفر نائینی

میرزای نائینی رحمه‌الله‌تعالیه

اُسوه بارز علم، تقوا

و مجاهدت بود

آیت‌الله شیخ جعفر نائینی، نوه علامه میرزای نائینی گفت: مرحوم میرزای نائینی حقیقتاً اُسوه‌ای در عرصه علم، عمل، تقوا و جهاد بود که سیره و منش و آثار ایشان، الگوی برجسته‌ای برای حوزه‌های علمیه است.

آیت‌الله جعفر نائینی نوه علامه میرزای نائینی هم در مراسم افتتاحیه این کنگره، با اشاره به جایگاه والای علامه نائینی رحمه‌الله‌تعالیه گفت: از همه متولیان، برگزارکنندگان و مسئولان محترمی که با اخلاص و تلاش فراوان در برپایی این همایش ملی نقش‌آفرینی کردند، صمیمانه قدردانی کنم. همچنین از آیت‌الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه که در مدیریت و نظارت بر این بزرگداشت اهتمام ویژه‌ای داشتند، تشکر می‌کنم.

وی افزود: از حضور ارزشمند علما، اساتید و مهمانان گران‌قدری که از شهرها و حوزه‌های علمیه مختلف در این اجتماع علمی و معنوی شرکت کردند نیز صمیمانه سپاسگزارم. این مراسم در حقیقت تجلیل از مقام علمی، اخلاقی، معنوی و مجاهدت والای یکی از بزرگ‌ترین چهره‌های فکری و معنوی جهان تشیع است.

آیت‌الله نائینی همچنین با بیان اینکه سخن گفتن درباره چنین شخصیت جامعی آسان نیست، خاطرنشان کرد: میرزا محمدحسین نائینی رحمه‌الله‌تعالیه شخصیتی است که ابعاد گسترده علمی، فقهی، اخلاقی و اجتماعی ایشان به‌سختی در یک نشست قابل تبیین است. در کتابی که به‌همین منظور تدوین شده، بخشی از زندگی، اندیشه و آثار ایشان گردآوری و منتشر شده است و ان‌شاءالله در آینده نیز مجموعه‌ای از مقالات علمی مرتبط با موضوع زندگی و آرای ایشان منتشر خواهد شد.

وی ادامه داد: حضرت ولی‌عصر عجل‌الله‌تعالیه معروفی از میرزای نائینی به‌عنوان یکی از مفاخر تشیع و مرهمی برای جامعه اسلامی یاد کرده‌اند. امید است کشور اسلامی ما، در سایه عنایات خاصه حضرت حجت‌بن‌الحسن علیه‌السلام، از کید و مکر دشمنان محفوظ بماند.

وی همچنین با تأکید بر جایگاه حوزه‌های علمیه در حفظ و تداوم میراث علمی بزرگان ابراز امیدواری کرد: حوزه‌های علمیه، به‌ویژه حوزه علمیه قم و نجف که مشعل هدایت امت اسلامی‌اند، در پرتو توجهات حضرت ولی‌عصر عجل‌الله‌تعالیه با جدیت در مسیر علم، عمل و تبلیغ دین گام بردارند و برکات وجودی آنان در جوامع اسلامی و فراتر از آن گسترش یابد.

آیت‌الله نائینی در خاتمه گفت: از درگاه خداوند متعال مسألت دارم عمر با عزت و توأم با کرامت را به رهبر معظم انقلاب اسلامی، مراجع عظام تقلید و علمای بزرگوار عنایت فرماید.